¶LVCII FENESTELLAE DE ROMANORVM MAGISTRALIBVS LIBER INCIPIT.

Mnium deorum quos uetus Romanorũ religio excoluit prima pani licco: seu faunum illum: seu potius siluanum uocari placet per lupercos rem diuinã lupercalesq̃ ludos fecisse apud uetustatis assertores constat: ea quidem sacrorũ genera ab Euandro rege: qui ex arcadia ꝓfugus in eum locum uenerat: qui tandẽ romanæ præfuit arci ad nostros primum delata: ac celebrata fuisse feruntur. hunc pana nudos pastores: quorũ tũc ꝑcipuum numen fuit: ac deinde quos summos etiam uiros uenerari mos fuit: loraq̃ pro manibus ferre: quibus quosq̃ cederent: laruisq̃ tectas facies portare. Cur autem nudi hunc deum colerẽt: pleraq̃ e curriculo uetustatis ad nos usq̃ delapsa referũtur: siue. n. ꝙ ipsi deo alios singitur suæ celeritati eo pacto lõge aptior nudos etiam habere ministros placeat: siue ꝙ arcades omnium populorum: qui græciam coluerunt longe uetustissimi feris adhuc similem uitam siluis ac montibus agẽtes legis exptes artisq̃: primo hunc deum uenerari patrium cultum auitosq̃ nudos habitus significantes referre uoluerunt: haud satis constat: Nõnulli uero Iolem uxorem Herculis ab hoc fauno uisam: ac per ardorem libidinis concupitã asserunt forte. enim per siluas & amœna nemorum æstus leuandi cã una cum dilectissima cõiuge Hercules uacabat: uidet ergo elegantissima forma mulierem ab altæ rupis specula senex deus: ergo illorũ uestigia eminus licet obseruare instituit illi aũt per siluas ducendæ nocti aptissimum petunt: interea mulier dum quiescendi tp̃s aduenit: pellem leonis Herculis ritu de more aptat humeris: claua etiã illius manu assumpta tali habitu præditam somnus aggreditur: erant aũt duo parati coniugibus lecti: eo q̃ postridie libero patri rẽ diuinam facturi erant seorsum cubituris. noctu ergo Siluanus fallẽdi custodis occasionem nactus clam thalamum ingreditur: primoq̃ cõgressu fortunatus futurus puellæ torum tenet: manuq̃ tentans ut noctu fit: horridum leonis tegmẽ inuenit: ratus ergo cubare

ſibi Herculem ad aliud cubile ire pergit. quod cum ſenſiſſet mo
libus ſtratū puerilibuſq; delitiis aptius ſtragula ueſte ſenſi amo
ta: dum libidine ardēs manu palpat Herculem: ac uix dum h
ei corporis horrorē hauſerat: experrectus Hercules manu re
ctum toto antro ſuſum iaculat: quo pro ſtrepitu ſomno puella
diſcuſſa luia accerſit. lumine ergo ſiluano ꝓdito luſus ac ſemiru
ptus uix attollens humo humeros in ſiluas detruſus: ea ergo ra
tione perpetuo execratis ueſtibus: q̄bus tam turpiter luſus eſſet
eaſdem ſuis a ſacris procul abſore conſtituit. plæriq; tñ huiuſce
rei cām aſſignant romulo: ꝙ eadē ſacra celebrante medioq; ſo-
lis ardore corpus exercente: cū nunciatum fuiſſet latrones præ
das agere: ita ut erat nudus accurrit: cōprehēſiſq; ꝑdatoribus pe
cora abacta redemerit: eius facinoris ꝙ nuduſ geſſerat perpetuū
argumentū corpoꝝ ſacra celebrātium nuditatē eſſet: placuit ut
cūq; ſeſe res habuerit in tp̄a tñ uſq;. C. Iulii huiuſcemodi obſer
uationē perueniſſe conſtat. ea. n. ſacra cum ſedens Cæſar dicta
tor ſpectaret: atque inter eos qui ſolēnia celebrarent: curreret:
Marcus Antonius is qui poſtea triumuir fuit: aiunt lauream co
ronā cui diadema annexum eſſet capiti Cæſaris īponere cona-
tum fuiſſe: ꝙ cū cæſar amoto capite reieciſſet ſtatuæ ipſius cun
ctis frementibus impoſuiſſe: de noīe uero lupcaliū non etiā ſa-
tis conuenit: pleriſq;. n. inditum hoc nomen: ꝙ huius inuocati
one lupi a ſtabulis arcerentur uiſum eſt. Alii templum ipſum ī
quo hic deus colitur: lupercal uocāt: quo circa Vir. Et gelida in
quit monſtrat ſub rupe lupercal: eiq; loco a lupa romuli nutrice
ꝙ eo in loco romulū & remū paruulos educare reperta ſit: fa-
ctum nomen lupercalis putant. Nec deſunt qui a licæo arcadiæ
monte ubi ꝑcipue ea religio puiguit: eū quem nos lupū illi lycō
uocant: ip̄m cognominatum eſſe arbitrentur. ꝑcipuam uero hu
ic deo dicatiſq; ſacerdotibus uenerationem ea ex pte tributā fe-
runt: ꝙ q̄ mulieres ex ſuis uiris uel cōcipere uel cōceptos ſœtus
edere nequirent. ad lupcos confugiebant. q̄ ubi loris ex tergore
hirci ſectis cæſæ fuiſſent: e ueſtigio grauidæ aut effœtæ efficie-
bantur. hæc ſolennia quintodecimo. kl. februarias celebrari. ut
Ouidius in faſtorum libris refert. moris fuit.

De potitiis & pinariis Herculis ſacerdotibus.

E Adem tempestate Euandro .f. palatium tenente Herculem Gerione interēpto per eadem loca mira specie boum armenta ab egisse cōmemorant. ac cum ꝓpe tiberim fluuium quia præ sese armentum ferens trāsiisset loco ubi herbido reficeret boues: ipseq; in itinere defessus ꝓcubuisset: & eundem uino ciboq; grauatū sopor oppressisset. Cacus pastor loci accola uiribus ferox captus pulchritudine boum prædam auertere instituit, ac ne si ꝑdam agendo in spelūcā compulisset uestigia ipsa eo quaerentem dn̄m ducerent aduersos eximiū quēq; pulchritudine i spelūcā traxit: Hercules uero ad primā aurorā somno excitus cū gregem plustrasset oculis: partēq; numero abesse sentiret, pꝛexit ad ꝓximam spelūcam si forte eo uestigia ferrent. q̄ ubi oīa foras uersa uidet: nec in partē aliam ferre confusus, atq; incertus animi ex īfenso loco agere pro armentum cœpit. inde cum actæ boues forte ut fit ad desiderium relictarum mugissent. reddita inclusarum ex spelunca boum uox Herculem conuertit: quem cum uadentem ad spelūcā Cacus ui prohibere conatus esset: ictus claua fidem pastorū nequicq̄ inuocans morte occubuit. Euander qui tunc temporis ea ex pelopōneso profugus auctoritate magis q̄ imperio regebat loca uenerabilis uir miraculo litterarum rei nouæ inter rudes artium homines: uenerabilior diuinitate matris carmētæ: quam fatiloquam ante sibylle in italiam aduentum miratæ gentes fuerant: concursū pastorum trepidantium circa aduenam manifestæ cædis reum excitus: postq̄ facinus facinorisq; cām audiuit: habitam formamq; uiri aliquanto ampliorem angustioremq; q̄ humanam intuens: rogitat qui uir esset ubi nomen patremq; ac patriam audiuit. Ioue nate hercules salue inquit te mihi mater ueridica interpres deum aucturum cæleste numen cecinit, tibiq; aram hic dicatam iri: quam opulentissimam olim in terris gens maxima uocet tuoq; ritu colat. dextra Hercules data accipere se omen impleturum se fata ara condita ac dicata ait. Ibi tū primū boue eximia capta de grege sacrū potitiis ac pinariis q̄ tū familiæ maxime iclitæ ea tenebāt locat dedit. factū forte ita euenit ut potitii ut ait Liuius. ad tp̄s ꝑsto essent hisq; exta appōe

rentur pinarii extis adhæsis ad cæteram uenirent dapē. inde isti tutum mansit donec pinariū genus fuit ne extis eo solemnium diem uescerentur potitii ab euandro edocti antistites per multas ætates huius sacris præfuerunt: donec tradito seruis publicis soléni familiæ ministerio potitiorum ac pinariorum omne genus periit. Id enim Apius claudius cum esset censor effecit hisce familiis infensus: ob idq ita deorum ut creditur luminibus orbatus est.

De sacerdotio fratrum arualium.

Rattes aruales ut fruges ferrent arua ueteres consulu isse romanos memoriæ traditum est. huius uero religionis romulum ipsam partem urbis auctorem extitisse reperio: Nam cum Acca laurentia nutrix romuli corpore suo quæstum in uulgus faceret: eoq pacto grandē pecuniam cōstipasset: ex duobusq liberis: quos susceperat: unum morte amisisset. Romulum in demortui locum adoptionis iure substituisset: decedens tamē popolum Romanū instituit hæredem: cuius tandem liberalitatis regias affinitates memor populus. ro. mulieris nomen in fastis rettulit: liberos fratres arua les a ferendo: & ab aruis appellauit: ex quo tpe sacerdotiū mansit fratrum arualiū: hisq. xii. numero fuisse dicūtur: eiq sacerdotio in insigne tribuit albas infulas & spiceam coronam.

De auguribus.

Odem fere tpe & disciplina & religio augurandi ex etruscis: penes quos ea disciplina præcipua, ac lōge peculiaris fuit ad romanos cōmigrauit: uirū. n. quempiam cuius nomen uetustate obsoleuisse Naso poeta ait: asylli ut arreor alliciente inductione exulem etruria romam uenisse perhibent: cuius opa romulum remūq usos cum de imponendo urbi nomine una contenderent opinione deducori q̄q̄ M. Cicero in his libris: quos inscripsit de diuinatione etiam ipsum romulum istā ipsam auguralē disciplinam percoluisse asserit: a Numa uero qui romulo successit ppetuum sacerdotii insigne constitutū est de ritu uero inaugurādi: si unū in casum plæraq dixero: eadē ad oēs cæteros facile feri poterunt: ea quidem quantū ex ueteꝝ monumentis collegi: huiuscemodi fuit obser

natio. augur in arce siue in editū quendam locum ad inaugurandum debebat sedere super lapidem meridiem uersus: atq; ad leuam sedens baculum in manu recuruum: quod lituum uocant: tenet. Inde ubi prospectu in urbē agrūq; capto deos precatus regiones ab oriēte ad occasum determinat: dextras ad meridiem leuas ad septētrionem partes esse dicit. signum quod cōtra oculi conspectum longissime ferunt animo definit: tum lituo in leuā translato dextra in caput eius: qui inauguratur posita ita precatē Iupiter pater si fas hunc Numā pompilium: cuius ego caput teneo regem Romæ esse uti nobis signa certa ac clara sint eos fines quos feci: tum peragit urbis auspicia: intra quæ mitti uelit: quibus missis nūma de templo ita .n. designatas lituo æthereas regiones uocant: declaratus rex descendit: quā quidem declarādi seu inaugurandi regis formulā ad cætera quoq; ut dixi trahi facile licet. Huic disciplinæ pitia Actii nauii auguris permultū fidei auctoritatisq; accessit. Nam cū Priscus Tarquinus aliqua preter maioꝝ instituta inaugurato mutare: pleraq; etiam de nouo condere pgeret: negare Actius nauius inclitus ea tempestate augur inauspicato ea fieri oportere. Quare ira regi mota ludēs artem ut ferunt agēdum inquit diuine inauguria: fieri ne possit quod ego nunc mente cōcipio. Cum ille in augurio rem expertus fieri posse dixisset: Atqui hoc animo agitaui inquit nouacula cotem discissurum. Cape ergo hoc & perage quod aues tuæ fieri posse portendunt. tum illum incunctanter discidisse cotem ferunt: statuamq; Actii nauii capite uelato: quo in loco res acta est in comitio in ipsis gradibus ad leuam positam fuisse: coteq; eadem cum illa ipsa nouacula in manibus posita: ut eius rei etiam apud ueteres monumentum existeret. Auguriis ergo sacerdotioq; augurum: ut ait Liuius: etiamq; in libris de diuinatione Cicero tantum auctoritatis & uenerationis accessit: ut nihil domi forisq; postea nisi auspicato gereretur: Et ad sapientiæ nobilitatisq; primarios quosq; id sacerdotium deferrēt. & cum Tiberius grachus pater tiberii & . C. grachoꝝ comitia cōsularia habuisset: dicerentq; etrusci augures rem inaugurio experti uicio cōsules creatos fuisse: Gracchus ut ineptos insanosq; etruscos increpasset abiens in prouinciam senatui rescripsit uertidicos: non

autem insanos etruscos esse: qui consules p̄sentes uido a se creatos dicerent. nam cum se collegissent, meminissetq̄ se locū tabernaculo extra pomerium p̄ter maiorum consuetudinem delegisse. quamobrem abdicare se senatui compulsi sunt. Vt autem ueneratio huic ordini auctoritasq̄. ita & numerus ipse adeo creuit. ut collegium augurum coleretur. nam cum ab initio tres tātum creari cœpissent. ex quibus scilicet tribubus Ramnensium Ticiensium & Lucerum. & obtinuisset cum mutaretur numerus impari tantum numero creati: utcunq̄ tamen id fieret quattuor numero p̄ter maiorum consuetudinem creari cœpti sunt. tandem cum plæbs quorumlibet honorum partem suam senatu & in foro nacta esset. per tribunos egit. ut ad sacerdotia quoque uelut ad cætera cursus aperirentur. idque post multa certamina uariasque seditiones obtinuit. ut ad quattuor. s. patritias. quinque ex plæbe adiicerentur. factumq̄ hoc fuit Marco Valerio & Quinto Apuleio consulibus.

De flamine diali:

Laminem dialem primus Nūma pompilius romæ rex creauit. cum antea reges pontificumq̄ regumq̄ promiscue munera obirent. ut de Priamo & Aenea apud Virgilium cernimus. rex etiam Annius ut idē poeta ait. rex idem hominum phœbiq̄ sacerdos fuit. idq̄ etiā a minoribus tm̄ ut a. C. Cæsare diuo Augusto multisq̄ deinceps principibus. quos pontificatus maximi titulis insignitos uidemus. obseruatum est. Ceterum Numa plures in urbe Romulo q̄ sibi similes reges fore ratus. qui relicta religionis cura bellorū potius negociis detinerent. Sacerdotes quos quattuor appellauit flamines qui rei diuinæ iugiter adiecti essent multis deorum alligauit. Flaminem unum Ioui: quem dialem uocant. Marti duos. Quirino unum. dictus autem flamen dialis est. ut Varro ait. q̄ in latio capite uelato erat. & caput filo lanæ p̄cinctum habebat. a quo flamen appellabatur. Dialis autem a Dioue: q̄ est iuuans deus. Cæteri flamines eius cui præsident numini decorantur titulis. Hunc Dialem p̄sertim isigni ueste curruliq̄ sella adornauit hic solus ut Varro ait album habet gallerum. uel ex eo q̄ maximus est. uel Ioui imolatiōem alba ueste fieri opor

teat. pleraq; etiam huic pontificio iure tributa sunt. A. Gellius in commentariis noctium atticarum scriptum reliquit equo. n. uehi flaminem est religio. Item iurare dialem fas nunq̃ est. ignē e flamma nisi ubi sacrum est efferri ius non est. uinctum si aedes eius introierit solui necessarium est. & uincula per impluuium ī regulas subduci: atq; inde foras mitti debent. nodum in apice atq; in cinctu. neq; in alia parte ullum habet. siquis ad uerberandum ducatur. si ad pedes eius supplex decubuerit. eo die uerberari piaculum est. capillum dialis nisi qui liber nō est detonset. capram & carnem incoctam & hederam & fabam neq; tangere diali mos est. neq; nominare. propagines e uitibus altius ꝓtentis non succidet. pedes lecti in quo cubat luto tenui circūliros eē oportet. & in eo lecto cubare aliquem fas non est. ungues dialis & capillorum ꝓsegmina subtē arborem ilicem terra operiūtur. neq; ad eius lecti fulcrum capsam esse cum strue atq; ferro fas est. dialis quotidie festalis sine apice: sub diuo autem esse licitum non est: sub tecto utiliter etiam & a pontificibus constitutum farinam fermento ībutam attingere fas non est. neq; tunicam intimam: nisi in locis exuisse sub cælo tanq̃ sub oculis Iouis nudus ne sit in conuiuio eius haud quisq̃ nisi rex sacrificulus accubabit: matrimonium flaminis nisi morte dirimi non ē fas locum ubi bustum sit nūq̃ ingreditur. hos flamines eum ab initio conseerantur. capros duci a patribus uelut ab hostibus mos fuit. totidē uero flaminibus quot deos colerent usos ueteres. M. Varro in his libris quos inscripsit de origine linguæ latinæ testis est. ut dialem. martialem. quitinalem. uulcanalem. furinalem. & falacrum. & præterea q̃ plures qui ut nostrum inter sacerdotium gradus non nihil interest. ut episcopum. archiepiscopum. cardinalem. patriarcham. & metropolitanū. ita apud illos flaminium. prothoflaminium. & archiflaminiū differentiā fuisse idonei testes sunt.

De Vestalibus uirginibus.

Estalis uirginem cultus quemadmodum plæraque omnia Numma pompilius intulit. & si eius initia usque adeo uetera sunt. ut ex troianis ab albanos.

Aenea duce longe cōmigrauerint: cuius rei meminit Virgilius his uersibus: Sic ait & manibus uittas uestāꝗ potentem: Aeternumꝗ aditis effert penetralibus ignem: deæ huic uestæ quā terram esse eandemꝗ deorꝫ matrem uolebant: ꝑpetuo uigil ignis consecrari solebat eius obseruationi ac cultui plæræꝗ uirgines e primioribus patrum electæ ꝑfici: quarꝫ negligentia si forte sanctus ignis restinctus esset: flagris a pontifice maximo cædi iubebantur: ut a. P. Licinio Crasso pōtifice maximo in eam quæ negligentius ignem custodierat Valerius scriptū reliquit incesta uero crimine damnatam uiuam suffodi institutum est: uirginē uestalem ut Labeo antistius scripsit minorem q̄ sex annis: maiorem q̄ annis decem natam negauerūt capi fas esse: Itemꝗ nō patrima sit & matrima. Itemꝗ & quæ lingua debili sensuꝗ aurium diminuta ect: alia nec corporis labe insignita sit: Item cuius parentes alter amboue seruitute seruiuerīt aut in negociis sordidis uersantur: eāue cuius soror ad id sacerdotium lecta sit: excusationem mereri aiunt. Itē cuius pater Flamen uel augur: aut qui decēuir sacris faciūdis: aut qui seprēuir epulonū: aut alius ē: sponsæ quoꝗ pontificis & regis sacrorꝫ filiæ uacatio a sacerdotio isto tribui solet. neꝗ eius legendam qui filiam domicilium ī italiam nō haberet constitutū est: ut Capito Atheus scriptū reliquit: & excusandā eius qui liberos tres haberet: itē edicto prætoris uirginem uestalē dialēue non cogi sæpe rescriptum est: uerba pretoris hæc sunt: uirginem uestalē: & flamineam: dialē ait præco: in omni mea iurisditione iurare nō cogam. de eligenda aūt uirgine uestali hæc obseruata sunt: lege papia cautū est ut arbitratu pontificis maximi uiginti e populo uirgines legerentur: sortitioꝗ ex hoc numero fieret in cōtione: cæterꝫ inqt ea lex uetustate ut pleræꝗ aliæ exoleuit: satisꝗ ei lectioni fieri cœptum est: siquis honesto loco natus pōtificem maximum adeat: offeratꝗ ei ad sacerdotium filiam: cuius duntaxat saluis obseruationibus religionis ratio haberi possit: gratiam enim papiæ legis per sanctum fieri aiunt. hanc uirginem a pontifice maximo uelut ab hostibus capi moris fuit: uerba autem quibus tūc pōtifex utitur hæc sunt: sacerdotem uestalē sacra facereque iussi. pro populo. ro. qritibusꝗ uti optīa lege fuit: ita te amata capio amatæ

enim nomine appellari omnes consueuerunt: q ea quæ prima capta est a Numa rege fuisse hoc nomine perhibeat: simul atq igitur capta. atq in ea arce uestæ deducta est. illico sine emancipatione. ac capitis diminutione exit patriam potestatem & ius testamenti faciundi adipiscitur. In cõmentatiis autem labeonis quos supra duodecim tabulas composuit. ita scriptum repertũ: Virgo uestalis neq hæres est cuiq intestato: neq intestatæ q̃sq. sed bona eius tũ redigi in publicũ aiunt.

De saliis Marti dicatis.

Nter cætera sacrotũ instituta genera a Numa rege a posteris etiam in honorem habita id quidẽ in minoribus fuit: quod marti scilicet gradiuo uouit. duodecim enim ad hæc uiros legit. quos a solẽni saltu. quo in sacris urebantur salios appellauit. his alios duodecim Tullius Hostilius mox adiecit cũ romanis in aciem contra fidenates eductis albani a romanis per speciem proditiõis duce Metio desecere. datum autẽ his supra tunicã insigne æneũ pectori regmẽ cælestiaq arma. quæ uocantur ancilia portare: ac per urbẽ canentes carmina cũ tripudiis solenniq saltu incedere institutũq ut in finẽ omniũ carminũ suorum Mamuriũ appellarent: hunc Mamurium inclitũ ea tempestate fabrũ fuisse: & cum ancile cælo lapsum esser Numa pompilio quiritibusque rem diuinã agẽtibus: huic Mamurio negociũ datum est cõplura huius similia ancilia effingendi tradunt quod quidem opus cũ ille exquisitissima absoluisset arte optione urrũ a se uellet postulari artifici Numã obtulisse: q ex eo peteret. nam exhibiturum artificem uero non pecuniam sed gloriã pro mercede periisse. q eius nomen a saliis in finem quorũlibet carminũ recitaretur: idq per multa tẽpora in sacris & coitiis: ut ait Liuius: obseruatũ est. eo autẽ huius ordinis sacerdotiũ numerz creuisse: ut ad collegiũ & collegii sacerdotũ magistrarũ redactã fuerit.

De collegio pontificũ & pontifice maximo:

Ontifices ut pleraq alia sacerdotia ab ipso Numa ortos apud Liuiũ satis constat. eisdẽ diu pterq a patribus creari nõ licuit. fuerunt aũt ab initio hi numero quattuor. postq uero maximorz quorũque hominũ

partẽ plæbs tribunitiis rogationibus optinuit ad sacerdotia quoq; sacrosanctasq; potestates patere sibi aditũ uoluit. quattuor ergo alios creari ex plæbe pontifices placuit. M. Valerio & .Q. Apulcio cõsulibus. oĩbus unus pfectus fuerat a Numa pompilio isq; põtifex maximus appellabat. hic hẽt ex se sacra omnia scripta exsignataq;: quibus hostibus: quibus diebus atq; templa sacra fieri deberent: eiusmodi diuinis in rebus uñ erogandæ pecuniæ sumptus fieri debeat curæ pontifici est: cæteraq; oĩa sacra publica priuataq; sacris pontificis subiecta sunt: cum uero de religione de sacris dissensio est: populus illum cõsulere pergit: puti se illud fore ratus est. Pompilius eius sacerdotii auctor ne ius diuinum negligendo patrios ritus peregrinosq; asciscendo turbaretur: nec cælestes modo cerimonias deducere: sed iusta quoq; funebria placãdoque manes quoque eiusdem pontificis apud eũ quoq; tabula esse dicitur. in qua solis & lunæ defectus quotiens lumini caligo fit: & anni mensiumq; fastoꝝ rõ perspicitur. Pontifices ut Varro ait. Q. Mutius Sceuola a posse & facere appellatos eẽ dicere solebat. sed ea denominatio a. M. Varrõe: haud satis pbari uidetur. nam & a põte & facio pontifices appellatos purat: eo q; ab his primum põs sublitius factus: ac sæpe restitutus esse perhibeatur.

De feciali sacerdote.

Ecialis sacerdotii nusq; apud romanos uetustiorẽ usum fuisse q̃ Tullo Hostilio Romæ regnante repperi: quem tamẽ ut ab Hostilio creatũ nõ affirmauerim: ita ne quidem negauerim a Numa Põpilio omnium religiosissimo: rege creari potuisse utcũq;: id tãdẽ fuerit de nomine priusq; de. M. Valerio feciali regnãte Tullo Hostilio apud Liuium mẽtio est: feciales uero partes in eo uersabantur ut fidei publicæ inter populos præesset: neq; iustum aliud bellũ fore cẽsebatur: nisi id p fecialem fuisset indictũ. cũ uero pugnare desitũ est fœdere fides pacis cõstituebatur: quæ fœdera aliunde fidera appellata ab Ennio: q; fidei faciundæ cã traducta sunt. M. Varro testis est fecialesq; ipm a fide & faciendo dictũ esse idem existimat. forma uero feriendi p fecialẽ fœderis huiusmodi ẽ qua nullo ut Liuio placet uetustior esse memoratur. Fecialis inquit regem Tullũ ita rogauit: Iubes ne me rex cũ patre patrato populi albani fœdus

ferire: Iubente rege sagmina inqt te rex posco: Rex ait: puram tollito: fecialis ex arce graminis herbā puram attulit. postea regem ita rogat. rex facis ne tu me regium nunciū po. ro. quiritū Rex respondet ꝙ sine fraude mea quiritū ue fiat facio. Fit ergo tunc fœdus: multisq; id uerbis pagit. Legibus inde recitatis: audi inquit Iuppiter: audi p̄r patrate po. albani: audi popule albāe audi ut illa palam prima postrēaue ex illis tabulis. cæra ue recitata sunt sine dolo malo utiq; ea hodie rectissime intellecta sunt illis legibus. po. ro. prior nō defecerit. si prior defecerit publico consilio dolo malo tu illo die Iuppiter ita. po. ro. ferito. ut ego hunc porcum hodie feriam: tātoque magis ferito. quāto magis potes pollesq;. Vbi id dixit porcū saxo silice percussit. eodē modo pars altera per suū sacerdotē suūq; dictatorē pagit. Cū autē bellum per feciales indicūt hoc more utuntur. fecialis hastā frenatam p̄ustam aut sanguineā ad fines eoꝝ: quibus bellū indicit defert: nec minus puberibus tribus p̄sētibus adiicit. ꝙ populi priscorū latinoꝝ hoīes ut prisci latini aduersus populū Romanū quiritū fecerūt: deliqrūt ꝑ po. ro. bellū cum latinis priscis fieret: ob eā rē ergo po. ro. populis priscoꝝ latinorū hoibusq; latinis bellū indico: facioq; ubi dixit hastā in fines eoꝝ emittit: ex quo bellum iustum esse intelligitur.

De sacerdotio patris patrati.

Patris patrati sacerdotiū & si apud Liuium a feciali haud differre uidetur: aliquāto ēt lōge absuisse apparet: tn̄ qd̄ & nomē istius illiusq; atq; offm̄ nō nihil ītercsse uideat̄ utiq; & de utroq; seorsum dicere uisum ē utcūq; eēt: his descriptis nō certe officit imoueri. sed ptes plures dūtaxat adscripseri. Patris patrati usus eodē tpe: quo fecialis apud ro. ꝓdit: nā & īde feriēdis a feciali fœderibus patris patrati opa auctoritasq; exigebatur: Ad patrandū. n. idest sanciendū iuramentū ubi de fœderibus cōuenerant: admitti cōsueuere. Creauit aūt Marcus Valerius primus fecialis: Sp. Fusium: primū patrē patratū eo bello qd̄ Tullus Hostilius cū priscis latinis gessit uerbena caput capillosq; cingens: alias p̄terea ptes. s. repetēdi p̄ri patrato dedit. Ancus Martius cū morē ab antiqssima equicoloꝝ gēte repetēs. eius rei formula antiquissima ē huiuscemodi legatus ideoq; pater pa-

tratus: ubi ad fines eorum uenit: unde res repetũt capite uelato: filo autẽ lanæ uelamẽ est: audi Iuppiter iquit: audite fines cuiusciq̃ sint gentis nuia audiat fas. Ego sum publicus nũcius. ro. p̃le iusteq̃ legatus uenio: uerbis meis fides sit: peragit deinde postulata: inde Iouẽ testem facit: si ego iniuste ĩpie illos homines ullas res dari. po. ro. mihiq̃ exposco: tũ patriæ comporem nunq̃ sinas esse: hæc confines. hæc quicũq̃ ei primus uit obuius fuerit hæc portã ingrediens: hæc forma egressus. Si non dabuntur quæ exposcit diebus tribus & triginta: tot enim solẽnes sunt pactis bellum ita inducit audi Iuppiter. & tu Iuno: ac Quirine: diiq̃ omnes cœlestes: uos terrestes: uosq̃ ĩferni audite. Ego uos testor: populum illum quicunq̃ est nominat iniustum esse neq̃ ius persoluere: Sed de istis rebus in patria maiores natu consulemus: quo pacto ius nostrum adipiscamur cũ his nunciis ad cõsulendum romam uenit confestim rex: dictator: consul: siue qui uis alius senatũ habuerit ex his ferme pares cõsulit uerbis. Quarum rerum litium cãrum conduxit pater patratus. po. ro. quiritum patri patraro priscorum latinorum hominibus uel priscis latinis quas res nec dederenr nec fecerunt. nec soluerũt quas res fieri dari solui oportuit. Dic inquit & quem primum sententiam rogat. quid censes. Tum ille puro pioque duello quærendas cẽseo. itaq̃ consentio consisto. Inde alii ordinẽ rogabantur: quando q̃ pars maior eorum qui aderant in eandẽ snĩam ibant. Bellũ erat concessum fieri solitũ. ut feciales in iactu hastæ ut dictũ est bellum indicerent.

De sacrorum rege.

Ex sacrorum quidẽ sacrificulus dicit: Creari cœptus est Iunio Bruto &. M. Valerio primis consulibus. eius creandi occasionẽ dedit Quod cũ nuper exactis regibus plæraq̃ sacra. a solis regibus obiri consuera regũ exactione uacare uiderentur idq̃ moleste admodũ populus ferret utpote q̃ cultui diuino regum exactione uideretur derogarũ Sacerdotẽ creari placuit quẽ quominus eidẽ auctoritatis inesset regio nomine decorauit: sacrorum regem appellantes: subiecerunt tamen pontifici maximo ne similius dictioni fuisset suppositus Iam exacti reges reducti reges esse uiderẽtur uel crederẽtur q̃ uno huic partes iniunctæ essenr tũc tpis minime reperiuntur

De simulacri traiectione matris deorum.

Alios quidem berecynthiam siue illam deorum matrē
g dicere mauis dedicauit antiquitas eāq religionē ut ple-
rasq alias e phrygia romam reduxit. & eo quidem tem
pore quo huiuscemōi carm̄ ex libris sybillis relatum est. Mater
abest. matrem iubeo romane requiras. Cum ueniet casta accipi
enda manu. hoc responsum cum diu torq̄ret patres: quae. n. ma
ter esset. aut unde petenda. non satis reperire poterant physici.
Apollinis oraculum consultum misere. missi huiuscemodi re-
sponsa attulerunt. Diuum Apollo inquit arcessite matrē. quam
Idaeo quidē iugo reperietis. Missi ergo in asiā legati. datū nego-
ciū ut perquisitū ac tandē cōpertū deae simulacrū romā reduce-
rent. Sed cū Atalus rex asiae cōperti a legatis simulacri traiecti-
onem negaret romanis frustra iā abire parātibus uocem eīdē &
creditā esse deae ferunt. Ipsa inquit peti uolui romā ne. qd' deorꝶ
oīum dignū domiciliū est deduci. quo miraculo exteritus Ata-
lus romanis illico simulacri trāslationē cōcessit Mari ergo trās-
fecta romā ut traditū est. cū tiberi nauis simulacro onusta uectā
tur omni genere hoīum ex urbe prodeunte cū carminibus. fa-
trisq in sicco littore adhaesisse ferūt. & cū omnis multitudo fu-
nibus iniectis sūmo conatu admitteret. nulla tn̄ ui auellere hae
rentē ualuit. erat aūt in turba romanoꝶ Claudia quinta uestalis
uirgo pstantissime formae. cuius exquisito habitu multisq ple-
no illecebris uiolatae eius uirginitatis publica suspicio circūfere-
batur. pcubuit ergo puella ad pedes simulacri orans. obtestāsq
deā sic inquit. laesae uirginitatis me reā crimināt̄ur. tuum dea te
stimoniū uti rem indices q̄so. ut si tuo damnata testimonio dea
fuerim admissa morte luā. sin hac labe purā argueris. tū tu ca-
stissima castas manus prosequere obsecro. Vbi haec dixit reste
qua alligata erat nauis manu arrepta. manu puellae admodū pa
rū conantis facile tractū prosecuta est. hoc pacto in urbē Scipio
nasica solus dignus cuius manibus tangeretur: reciperetur q si-
mulachrum iudicatus est: tantum ergo Scipiōi negocium: ut tē
plū deae magnifice struerent & eius cultui sacerdotes dedicaret
quos more deae uetusto spadones oportebat nō alio pacto ad id
sacerdotium legandos, cuius quidem institūti hoc in causa fuisse

cõmemorant dilexisse cibelem puerum quendã phrygium : & lectoq hanc cõditionẽ.adiecisse : ne castitare polluta admitteretur puerũ tñ nympha Sangaridẽ deperisse : & cũ apud eã sub arbore ei nymphæ dicata una quiescerẽt nocte dormiẽtes deã arborem cũ ipsa nympha trucidauisse adolescentẽ metu exanimatum in uicinũ montẽ.cui nomẽ didyma est cõfugisse : doloreq amẽtem pudoreq admissi facinoris mẽbrũ quo deliqrat abscidisse : hac rõne facti dea memor per eiusmodi hoĩes ppe tuo sibi ministrari uoluit. Galloꝝ uero nomen a flumine phrygiæ uetusto : qd tẽplo huius deæ uicinũ est tractũ ferũr cuius ur ferũr fluuialis unda uis ẽ: ut ptãres insanire cõpellanẽ. De duũuiris sacroꝝ.

Vumuiri sacroꝝ : quanto monumenta ueterũ legendo consequi ualuit : sacris libris legendis carminibusq sybille fatiliq populi iterptãndis pẽrãt.ut apollinis sacrarũq cerimoniaꝝ antistites erant. & quotiẽs pdigia magnos aliquos rerũ euentus emersisset lectisterniis ad puluinaria deoꝝ factis : ut illoꝝ mias auerterent : suppliciisq sacris placabant.eoꝝ etiã ritu psperè gestis rebus dicebantur. huius sacerdotii nullã ante mentionẽ repperi q̃ rpe ædes castori per filiũ Posthumi secũdũ dictatoris qui runc duũuir dedicatus est, latino.n.bello pater ipse dictator uenerat.cæterũ cum multo rpe duo ad hoc ipsum sacerdotiũ uiri creari essent.ac plæbs de suo quoq corpore creare consules pergeret.neq ad id ipm satis uiriũ esset.obtinuit tandem ut qui duũuiri in eã diem creati fuissent decẽuiri crearẽtur. quinq ex partibus.totidẽ ex plæbe clectis. Q uare ex duũuiris decem uiri appellari cœpti sunt. De septemuiris epulonum.

Epremuiratũ epulonũ q̃q ut coniectari põt gñs esse sacerdotii psumitẽ.pprerea cũ de uacatione uestalis sacerdotii agitẽ filiæ auguris.x.uiri sacroꝝ flãmis septẽuiri epulonũ sacroꝝ ab hoc sacerdotio excusatiõnẽ mererẽt iter sacerdotia hoc ipm subiungiẽ.urcunq id fuerir qm nihil qeq de hac re mediocris etiã fides auctoritatisq reppi : qd huic ordini ofm cõmissum eẽt ausus asserere nõ sui. Plinius tñ cũ eẽt orõnẽ hiturus.cũ quasi pp futuros astãtes timeret dixit. stabat medio cõsularis mõ septẽuir epulonũ. sunt adhuc Romæ in pyramide quadrato incisa hæc uerba.opus absolutũ diebus .Cxxx.e testamẽto.C.cornelii.tr.pl.epulonum.

s Ed qm̃ nunc de reliquis magistratibus quae ad religionẽ non pertinent tractare intendimus: alii quidem hominum magistratuũ maiores. alii uero minores sunt. qui maiores qui ue minores essent. paucis animaduertendum est nã. A. gellius pleraque hac in re ex. M. Messalæ auguris libris dicta reliquit cuius uerba hæc sunt: patritiorum auspicia in duas potestates diuisa sunt maximas: pretorũ: consulum: censorum neq̃ tamen eorum hominum inter se eadem aut eiusdem potestatis sunt: ideoq̃ non sunt censores consulum aut prætorum: prætores collegæ consulum sunt: ideoq̃ neq̃ prætores ac consules censoribus: neque consulibus censores aut prætoribus turbant: aut retinent auspicia: at censores inter se rursus prætores consulesq̃ inter se uitant. eo optinent auspicia. prætor & si collega consulis est: neq̃ prætorem neque iure rogari potest. ut quidẽ nos a superioribus accepimus ut ãn hæc tempora obseruatum est: & in cõmentario. xiiii. C. Tuditãi patet: quia imperiũ minus preror maius habet consul & a minore imperio minor a maiore aut maior collega iure rogare non possunt. nos his temporibus pretores pretore creante ueterum auctoritatem sumus secuti ne quo his auspiciis in comitio fuimus Cẽsores æq̃ nõ eodem rogantur auxilio auspicioq̃atq̃ consules & pretores: reliquorum uero magistratuum sunt auspicia. i. illi maiores hi minores magistratus appellantur. maiores cẽturiatus inquit comitiis minores curitim ac tributim fierit ex omnibus his Messale uerbis inquit manifestum qui sint minores magistratus: & q̃ obrem minores appellantur. Sed & collegam esse & pretorem consuli decem q̃ eodem auspicio creantur maiora autem auspicia dicuntur hẽ. quia eorum auspicia magis rara sũt q̃ aliorum Consul ab omnibus magistratibus & cõtiõem & comititia usq̃ quaq̃ auocare potest: nisi a consule minores magistratus nusq̃ neq̃ cominarũ: neq̃ cõtiõem auocari possunt ea de re: q eorũ primus uocar ad comitiatũ. is recte agit. Q m̃ bifariam cũ populo agi nõ potest. nec auocare alius alii potest. si contionem habere uelit uti ne cum populo agantur. q̃uis mulri magistratus simul cõrtonẽ hẽe possint ex his uerbis Messale manifestũ ẽ aliud esse cum populo agere. aliud contionem habere. nam cum populo agere. est rogare ad populum. & quod suffragiis suis.

subeat aut uetet: cõtionẽ aut hẽre est uerba facere ad populũ sine ulla rogatione.

De Senatorum origine:

Enatorũ originẽ a Romulo institutã esse nemo ambiget. quippe ꝙ urbis parens & conditor cum iã nouam ciuitatem uiribus & robore iuuentũ affatim a se munitã cerneret. aut minoris momenti fore ratus, si eandẽ consilii ope fulsisset. ex primoribus patrũ. qui tũc aderãt ciuibus. centum numero elegit: quos ob honorẽ patres: ob aetatem senatores appellauit: ut apud lacedaemonios senes appellari cos: qui summũ quendã magistratum gerunt. C. ait qui uero ex his primoribus centũ patribus geiti sunt patricii nuncupati sunt. hunc ordinem mox Tullus Hostilius expleuit alba a se diruta: albanisq̧ i urbẽ reductis. tũ Tullus seruilius quirrios: gegãos: clodiosim senatores accepit. exactis autẽ regibus Brutus consul exhaustum bonis uiris senatũ intuens primores eq̃stris ordinis ascribi in senatores operã dedit. illosque conscriptos patres appellauit: ex quo tẽpore patrũ conscriptoꝝ appellatio locum hẽre instituit penes hos quidẽ senatores adeo semper totius. r. p. summa innixa est: ut ne reges quod cõsules aut dictatores. aut alius quispiã magistratus inconsulto senatu quippiã moliretur. adeo ut cum tarquinus superbus pleraq̧ ꝓter senatus auctoritatem decerneret: tum demũ amisso regio noĩe tyrannus appellaretur. Senatores uero triplicis ordinis fuisse repperi. alii n. patricii: alii pedarii: nõnulli uero cõscripti appellabantur. patricii sunt hi maxime qui centũ illis patribus a romulo lectis geniti sunt. conscripti uero senatores hi qui regum cõsulum censorum ue decreto in senatũ lecti sunt pedarios aũt senatores uariis rõnibus appellatos inuenio: alii. n. ꝙ hi non haberent snĩae diti onem in senatu. sed in alioꝝ snĩas pedibus irent dictos pedarios putant: alii ꝙ essent pleriq̧ qui magistratus curules adepti sel la curuli in senatũ ueherentur. qui uno pedibus iter facerent. pedarii noĩabantur. M. aũt Varro eqtes quosdã esse ait quibus am plioribus magistratibus functis nõdũ tñ a senatoribus lectis nõ esset ius dicendae in senatu snĩae: cũ tamen in senatu uenire liceret. Sed quas snĩas princeps dixerat: in eas descendebãt. De or-

dine uero ac rõne consulẽdi senatus: quæ hucusq reppери: ea potissimũ adducam: aliqñ.n. primo rogari mors fuit q princeps in senatu a cẽsoribus positus fuerat: nõnũq uero ut essent hi prius rogarentur. qui cõsules designati essent institutum ẽ. Cicero aũt in eo libro quẽ inscripsit catonem maiorem de senectute tñ aliqñ senecturi honoris tributũ scribit: qp ut quisq natu grandior esset: ita prior in senatu sñiam rogaretur. usu tandẽ introductum eẽ dicit: ut quẽ consul ipse rogasset: is prior ex sñia uerba faceret: aliũ tñ q consularem uiꝝ rogari fas fuisse negãt: ex qua sane cõsuetudine. C. Iulius Cæsar in eo cõsulatu quẽ gessit. M. Bibulo tris dũtaxat uiros extra ordinẽ rogasse dicit. M. crassũ Cn. Pompeiũ: & M. catonẽ post. M. crassum. Cn. Pompeiũ ubi filiã sibi in matrimonio collocauit rogare primũ cœpit. Cũ uero. M. catonẽ rogaret: atq idem cũ consulebatur de re. p. nimis forte diceret longioreq ꝑinde oratione uteretur: qua oẽ fere tp̃s quod ẽ habẽdũ senatui tereret: Cæsar uiatorẽ uocauit. M. q catonẽ qm̃ finem nõ faceret ꝑhendi loquentẽ & in carcerem trahi iussit. Catonem cum imperio pareret: senatus cõsurrexit: & ad carcerem perseqbantur. Cuius rei quasi inuidia motus Cæsar destitit atq emitti iussit: de more autẽ habendi senatus: M. uarro rogatu Pompeii librũ edidit: cũ ille primũ consul cũ. M. crasso fuisset designatus: creditur quia foris militiæq ad eã ætatem occupatus uellet ciuilis cõsuetudinis cuius exps erat fieri peritior. Sed eũ librum in ipsa Varronis ætate periisse idẽ ip̃e in epistoia ad Opianicũ scripsit: qua in epistola multa scribere Varronem id gñs. A. gellius in cõmẽtariis noctiũ atticaꝝ refert: primũ ibi scriptũ fuisse per quas ꝑsonas hẽri senatum liceret: noĩat dictatorẽ consulẽ ꝑtorẽ. tr. pl. ĩterregẽ ꝑfectum urbi: neq ullis aliis ius fuisse senatũ frequentem iubere asserit: addit deinde ex ordinario iur̃ tribunos militares qui pro cõsulibus essent. itẽ decẽuiros rei. p. constituẽdæ cã creatos cõsulendi senatus habuisse de ꝑfecto urbi latinorũ ueꝝ senatum. hẽre liceret nõ satis cõuenire ait qui licere negauit quod ne ille qdem scit perinde ius dicẽdi in senatu sñiæ non hẽat in rõnẽ adducunt: eaq ætate quæ nõdũ senatoria sit creari. M. aũt Varro. & Atheus Capito ius esse ꝑfecto huius senatus habẽdi aiunt: qñ quidẽ & tr. pl. q̃q nõ essent senatores ante acciniũ plebiscitum ius senatus habendi eẽt.

scripserat ẽt de intercessoribus illis ualet ius intercedẽdi fuisse: q̃ uel ea ꝑtãte uel maiori fuissent is qui senatus consultum aut plebiscitum uel aliud decretũ rogarent de loco habẽdi senatus: aut senatus consulti rogandi nisi in locis augures constitutis: q̃ tẽpla appellabant: hẽri rogari ue posse negabãt. un̄ & curiã hostiliã: põpeiã: & Iuliã cum ꝓfanã essent tẽpla: per augures sunt cõstitu ta. de tpe uero habẽdi senatus ita ut dixerit an̄ exortũ inquit solem aut post eius occasum. Senatus cõsultum irritũ esse opus & censorẽ fuisse: per quos & quo tpe factũ seu cõsulendũ. de ætate aũt senatoria ẽt adolescentibus senatoꝝ senatũ ingredi licuisse: ueteꝝ monumẽta legentibus apparet. quominus uero tandẽ in senatũ illi ærari uenire liceret. Papirii ꝑtextatũ factũ i cã fuit. ut Valerius Maximus scriptũ reliquit. Tũc igitur cõstitutũ ne cui paucioribus. xx. & qnq̃ ãnis nato senatũ ingredi liceret. ut apd̄ Plutarchũ in uita Magni Põpeii. Itẽ apud ius ciuile romanorũ: quo nos ẽt hoc tpe utimur facile cõspicari licet: Q ui uero senatus habiturus eẽt auspicari primo: atq̃ immolare hostiam debe re: Itẽ Varro censebat. docuit & de diuinis rebus prius q̃ de humanis ad senatũ esse referẽdũ. Itẽ senatus cõsultũ duobus mõis fieri aut ꝑ discessionẽ. si cõsentiretur: aut si res dubia esset per singuloꝝ sniam. de pignore quoq̃ capiendo mulra irroganda sena tori: q̃ pro tpe in senatũ uenire debuit non iterfuerit. Q uãtũ uero ad senatoꝝ familiã ꝑtinet: senatoriarũ ꝑsonarũ appellatõe & uxores cõtineri decretũ ẽ. adoptiuos aũt filios & si anq̃ patres i senatũ essent ducti: sese in adoptione dedissent senatores eẽ placuit. siq̃s aũt ex patritiorũ ordine plæbeio hõi se in adoptiõe dederit: patriciũ tñ manere cautũ est. quã legẽ ea tẽpestate nullã fuisse arbitror. cũ. P. Clodius uir patricius: quo tpe tribũtia po testate fungeretẽ: qua in aduersum. Ci. factione uteretẽ plæbeio hõi se adoptãdũ ꝓbuit. Cõtra senatoꝝ filiæ nisi q̃ senatoriis hõi bus nuptui traditæ eẽnt: clarissimarũ feminaꝝ noĩe nõ contine renẽ: senatoris uero filiũ a patre emãcipatũ: & si filii nomẽ iure ciuili amittit: senatoriã tñ retinere dignitatẽ creditẽ. Posthumi aũt q̃uis post patris mortẽ nascũtur: senatorii tñ hoĩes appella bãtẽ: cũ uero q postq̃ pater senatu motus ẽ. cõcipitur: & nasciẽ nõ esse senatoris filiũ Proculus & Pegasus opinabanẽ. siq̃s uero an̄ cõceptus fuerit: q̃ eius pr̄ senatu moueretẽ: non nocebat filio

casus patris. quominus senatoris filius censeretur sed si pater an teq concipetet filium senatoriam dignitatem amiserit: ac deinde decesserit. filii autē ī aui potestate senatorii ēciderēt. & si non qī senatore pre nati uideant: senatorii tñ esse cēsebāt. mulieres aūt senatoribus primo deinde īferiotis fortis hoībus matrimonio collocatæ clarissimaꝝ ordinis nō sunt. Itaq; ipetrare pleræ q̄ a principibus solēt: ut nuptæ iteꝝ īferioribus uiris in senatoria nihilominus maneāt dignitate: ut dicit̄ diuū Augustū Iuliæ meniæ consobrinæ suæ indulsisse. Senatores uero senatorio or dine amotos q̄uis capite non minuant̄: & ciuitatē retineant: iu dicare tñ ac testimonium dicere prohibet lex iulia repetūdaꝝ:

De tribunis celerum equitum.

Ribunos celerū equitū primus romulus creasse fert̄: cū tres eqtum centurias quaꝝ opera ī omni rei. p. discrimi ne uteret̄: ascripsit eas cēturias: Ramnensiū: tatiensiū: lucerū appellauit ramniā a romulo: tatiensiū a tatio: luceꝝ uero denoīatio: ex Liuio placet: icerta est: quos aūt tertios his p̄fe cit uiros: quos ex tribus elegit tribubus tribunos noīauit: fuisse aūt numero trecentos ait equites: eo qd̄ singulis curiis: q̄ trigin ta erant: decē asciuerit. Qui uero celeriter accurrere eos uolūt: si qñ res. p. illorū opa indiger: ēt appellari celeres uoluit. Sūt ēt qui a Celere quodā q primus iis ordinibus a romulo p̄fectus su erit: Remi interfectore hoc nomen inditū esse opinent̄: ut Oui dius in libro fastorū significare intelligitur.

De Quæstoribus.

Væstoribus creādis origo uetustissima est: & añ oēs pe ne magr̄atus īstituti sunt. Gratianus āt ī eo libro quē d̄ tpib9 scripsit: ipm ēt romulū & Numā duos hūisse q̄sto res: quos nō sua uoce. sed populi suffragio creatos scriptū reliqt cæteꝝ ut romulū quæstores habuisse non usq; quaq; notū ē. ita Tulliū Hostiliū regē quæstores hūisse constare ingt. Qui ue to publice querēdæ pecuniæ p̄positi ēēnt appellatos aiunt. q̄sto rū uero ærarii: & urbanæ pecuniæ curā agere puincias ptim exi gēdis uectigalibus sortiri pleriq;: ut Gratianus dixit epistolis in senatu legendis occupari. liq; nuncupari candidati principes: nonnunquā autem maleficia conquirere quæstoribus negocio traditum est: ex quorum exercendis quæstionibus quæstores dictos fuisse: Marcus Varro opinari uidetur. Quæ

stores ut fere omnes r̄liquos magistratus tam plebeios q̄ patricios promiscue creari obtinuit: q̄ potestas q̄m minoribus ascribere. neq̧ reprehensionem neq̧ uocationem habet: & quemadmodum priuati in ius ad pretorem uocari solent eadem gerendorum. honorum dicēdæq̧ i senatu s̄niæ initium fuisse phibet̄ etiam quia de capite ciuis: ro. in iussu populi nō erat permissum consulibus dicere: propterea æq̄stores constituebantur a populo: qui in capitalibus p̄essent rebus ii appellabantur q̄stores paricidii. quorum & meminit lex duodecim tabularum.

De interregia potestate

Romulo ergo h̄ūanis iam rebus subducto: fluctuantibus p̄rum aīs quo pacto rem. p. procurarent: quē in demortui regis locum sufficeturi: aut quo tādem pacto essent: ne noua multitudo sine rege ac duce passim uagatentur: ac uicinorum tandem irritatis animis: urbem rectore uacuam uis aliqua externa adoriretur: difficultati rerum consulere rati: cētum patres excedere de curiis singulos ex singulis legunt: qui summæ rerū præessent. ex iis unum qui insignibus imperii & fascibus esset decernunt. quinq̧ dierum spatio finiretur imperium: coq̧ pacto uicissim inter se sortiebantur dum orbe exacto ānus circūageretur. Sed huius imperii cum iam ptesum uideretur ac plæbs pro uno rege centum sortitam esse quereretur audirentq̧ ea moueri patres: qui uel imperium posciturí esse uidebantur p̄ spēm beneficii ultro offerentes rati summam potestatem populo permittunt: statuunt neue plus iuris ac potestatis futuro regi permitterent: q̄ apud se retinerēt: simul decernunt quē populus ipse regem iussisset: ita demum ratus haberet: ac si patres auctores extitissent. Tum rex cōcione aduocata quod bōum iustum felixq̧ sit inquit quirites regem create: si dignum qui secundus a romulo sit: creaueritis patres auctores fient: atq̧ ea conditione reges creabanr. apud quem ergo summa rerum etat dum regia potestas uacans erat interrex appellabatur. Apud minores uero romanoꝝ cum rei. p. causa abessent consules: neq̧ habendis comitiis intercsse possent: sine uicio consules creati essent: si dictatorem comitiorum causa dici nō placuisset: res ad interregem deducebatur, ac per interregem cōsularia comitia habebantur.

De duumuiris capitalibus.

I duũuiratus capitalis repetere originem uolueris. usq; a Tullii Hostilii regis tpibus erit repetenda. Is. n. bellũ cũ albanis gesturus. copias iam e campis in aciẽ eduxerat. Tum Metius Suffetius albanorum dux regem romanorum ad colloquium uocauit ubi in conspectum uenerunt. diu de cõditionibus pacis inter eos agitatum est hanc tandem conditionem inierunt. Erant in exercitu albano trigemini fratres. qui curiatii appellabant͡: ut hi cum trigeminis Oratiis romanis ferto dimicant utrius exercitus uictores essent. is populus cum bona pace alteri imparet. Armati ergo Oratii illic curiatii in campum ꝓdeum diu uario marte pugnant. ad extremum tres curiatii atq; ii quidem omnes saucii duos ex Oratiis obtruncant tertio integro relicto. Iuuenis ergo ĩteger corpis animiq; uiribus. ne si stãdo tutari ictus non posset. ãbire cãpũ instituit. ex curiatiis q ualidior erat metu exañatũ fugere ratus ꝑsequi illũ ægere licet pergit. Oratius ubi alterũ longe ab aliis esse cernit. Curiatiũ aggredit͡. paruũq; ualidũ obtruncat facile: ac currente fratri ferre auxilium primo illo ẽt infirmiorẽ: & uix sustinentẽ arma facilius occidit Tertiũ graui uulnere metuq; graui ore: mĩore negocio cõfodit. Iuueni ergo Oratio oĩum consensu gloriosissimus trium phus decernit͡. Triũphanti ergo cũ oĩ genus hoĩum. tũ Oratia soror uenit obuiã. hæc Oratia alteri ex Curiatiis forte despõsata fuerat. q̃ ubi cõspexit. occisi nuper a fratre uiri pẽdẽtes ab hasta exuuias lamẽtis & fœmineo eiulatu cõplebat oĩa. cuius rei indignatõe sororẽ interfecit ratus publicã lætitiã turbasse Triũpho ergo acto Oratius apud regẽ trahit͡ in carcerẽ seruãdus traditur ergo oĩum sñia Oratiũ dãnat capite. sed recens tã insignis facti memoria ꝑ multũ fauoris a rege ipso sibi uẽdicat. Dilatiõe ergo iudicii rex quæritans: tũ primũ duos uiros creat. qõnem iudicii ab se ad illos reicit. qd plura? duũuiri plectendũ capite Oratiũ ꝓnunciãt. sed Oratius ab illa sñia populũ appellat. res ad populi iudiciũ reiicit͡. Tũ uero senis orbiq; triũ liberoꝝ parẽtis lachrymis & pro conciõe orõnibus acta. insignis actæ rei recenter, memoria: reũ iuuenẽ populus absoluit. Tum ergo duũuiris capitalibus initiũ esse cœpit. unius rñ argumẽto triũuiri collegæ facti sunt: ꝙ uero capitalibus qõnibus p̃essent. & carceris reꝝ capitalium agerent custodiã appellari sunt cuius ẽt; magistratus i

da mnatione. C. Manilii capitolini opa usum. po. ro. Liuius me
minit eodēm interitu triūuiroꝝ in eos qui cū. L. Catilina con-
iurauerāt aiaduersū ē: ut meminit Salustius. De pfecto urbis.

E pfecto urbis nusq̄ antea q̄cq̄ reperitur: q̄ de Sp. lucre-
tii p̄ris lucretiæ prefectura. non tamē alios reges p̄ter tar
quinum superbū pfectos urbi creare potuisse negauerim
quo se se res uertant: cum regibus proficisci opus foret: penes p̄
fectum urbis summa reꝝ relinquebat. ubi autē imperium pro
pagatum est: totius italiæ iurisditio ad præfectū urbis delata est
oia. n. crimina quæ per totam italiam admittebantur: ut episto
la diui seueri ad Fabium Cylonem cautum: est præfectus urbis
sibi uendicat: in initio uero eius epistolæ ita scriptum est: Cum
urbem nostrā fidei tuæ cōmiserimus: quicquid intra urbē admit
titur: ad præfectum urbis uidē pertinere. Sed & si quid intra cen
tesimum lapidem admissum fit pfecti urbis ad cognitionem p-
tinet si ultra centesimū lapidē admissum fuerit urbis pfecti no-
tio nō erit audiet seruos q̄ ad statuam confugerint: aut q̄ de dn̄is
conq̄rantur: q̄ de suo peculio empti nō manumittant: audiet
dominos egentes: & qui se ægros esse dicant: desiderentq̄ sibi a
liberis suffragium impendi. Relegandi etiam deportandiq̄ in i
sulam potestatem præfectus huiusmodi obtinet. Si quis autem
seruū suū in uxorem suam adulterium cōmisisse asserit apud p-
fectum urbis erit audiendus neq̄ est alienū ab eius potestate: ut
coram ipso interdici qd' ni clā exercetur. Solent itē ad pfectū
urbis tutores curatoresq̄ remitti qui male in tutela curaq̄ uersa
ti fuerant: qq̄ grauiore aiaduersione q̄ ut suspectorum crimē in
currant idigent seu quos probari possit datis nūmis tutelā occu
passe. seu accepta mercede opam dedisse. quominus idoneus tu
tor assignaretur alicui uel consulto circa edendum patrimoniū
eius q̄ritatē minuisse. siue euidēti fraude pupilli bona alienasse.
Id quoq̄ iniunctū est huic magistratui a diuo seuero ut manci-
pia tueatur ne prostituantur. Curare præterea pfectus debet: ut
nūmularii probe se agant circa suæ professionis negocia obeun
da: tēpēt q̄ ab iis q̄ leges non admittunt. Si autem patronus se a
suo liberto aut docuerit aut contumeliosum sibi libertū queraē
siue se conuitium ab eo passum liberum ue suum: uel uxorem
aut quid simile obiectum fuerit præfectus urbi adiri solet: & pro
modo querelæ corrigere cum aut cōminari aut fustibus castiga

re aut ulterius procedere in pœnam solet q si delatū se a liberto aut contra se cum inimicis conspirasse doceat ēt in te tali p̄fectus in eū pœnā constituet: cura etiā rei macellariæ ois ut iusto præcio ueneat ad offm̄ p̄fecti pertinet & ideo fox boarium suarium piscatium & olitorium ad eūdē p̄fectum pertinet. Ad tuendam quoq populorum qetē dispositos. stationarios milites habere debet: curareq ut sibi quod ubiq agitur per delatores denunciet potest ēt urbi interdicere negociationi p̄fectionibus aduocationibus & foro ad tp̄us in ppetuū: sed cum multo tempore præfectus urbi creatus fuerit: demum illius ditione delata ad prætorē translata latinarum feriarum duntaxat creari ceptus. est & cum cæterorum omnium magistratuū fora qescerent soli p̄fecto urbi latina subirent: ne quis alteram magistratuū sp̄em arbitraret̄ plæraq q̄ ad p̄fecti ditionem pertinere uidebantur de industria ommissa sunt. De consulibus.

Onsularē potestatem regiæ potestatis exemplo accersitam fuisse uetustatis monumenta declarant: exactis. n. regibus duo uiri creati sunt: qbus præter q̄ ānuū impiū datū est nihil aliud imutatū est. Itaq lictores & trabeam cætera q regum insignia tenuere q consulere rei. p. deberent: consules appellauere. Iniunctumq ut omniū quæ e re. p. fore arbitrarētur: diligenter curam agerent. Primi consules post exactos reges fuere. L. Iunius Brutus: &. L. Tarquinus collatinus. Brutus cū collega egit. ut penes alterū dūtaxat fasces forent. ne si penes utrūq populus conspexisset. duplicatum terrorem ex uno ad duos reges q̄reretur. xii. erant lictores. qui cum fascibus uirgarum securim cuiq consulum præferebant. quem numerum lictorū collegisse romulū feret. eo q. xii. uultures in auētio monte cum augutis cū fratre contenderet inspexit. nonnullis autem atq idoneis auctoribus hoc ut plæraq alia. s. apparitores sellā curule togā & p̄textam ab etruscis populis asciuisse uerisimilius uidetur. etruscos scilicet cum duodecim populis constarent. rege communiter creato. unū lictorem regi singulos exhibuisse. Lictores aūt a ligando dictos existimāt. q quē consules p̄hendi iussissent: p̄to essent ad p̄hendēdū. & uenientes cōsulibus obuiā de equo descēdere iuberēt. Iunio aūt Bruto altero ex cōsulib9 ex ticto cū solus. P. Vale. i csulatu remāsisset: hic. n. i Tarqni Collatini locū susceptꝰ erat: q ille ob iuisū tarqnox gñs se cōsulatu

abdicare cōpulsus esset: ut sunt mutabiles uulgi animi in ipsum nō inuidia mō: sed suspicio etiā cum atroci crimine aborta ē. & cū consul aduocata cōcione se expurgasset: auctor esse instituit ferendæ legis: ut aduersus oēs magistratus eēt puocatio. Tum uero cōsularis auctoritas regiæ potestati lōge inferior esse cœpit ac libertatis iacta semina mirū in modū conualuisse uisa sunt cō sules nisi a patribus creari qđ apud alios auspicia non essent: reli gionē fore aliqñ creditū est. pfligato tādem gallico bello eo. f. quo. T. Manilius torqtus torquæ hosti gallo. quē singulari certamine occiderat detracto. torquati nomē sibi posterisqꝫ suis da tissimū dedit. assiduis tribuitiis seditionibus uicti alterū ex plæ be cōsulem creandū cōcessere: primus aūt de plæbe consul. L. sæquatius creatus est: & cū antea tribuōs militum. q̄ pro consu libus essent ex suo quoqꝫ ordine creari plæbs obtinuisset: sæpe numero creationi tribunorū consularis dignitas intermissio fuit adeo ut duobus aliqñ: nōnunq̄ pluribus. sæpe et paucioribus an nis consulare impium uacauerit. de constitutione uero consularis potestatis id uulgo comptum est habitis. f. per consules siue alterū duoꝝ siue per inter regē & dictatorē cōitiis quæ tribuum centuriarūqꝫ conuētu ac suffragiis constāt & in cāpum martium acitis qui consulatū petituri erant incāpū descendunt: atqꝫ eo qꝫ tunc candidis uestibus induti sunt. candidati uocantur. in quem igitur populi suffragia consularibus habitis cōitiis suffragiisqꝫ ri te peractis cōcurrebant. Is erat cōsul designatus. sed quem de co mitiis hūimus mentionē. nō incongruū est hic non nihil ex iis quæ ad nos usqꝫ puenerūt ascribere. Cōitiorū. n. alia calata. alia tributa nūcupantur. Calata uero dicta qꝫ calari per lictorē. i. uo cari. Ea uero in centuriatā & curiata diuidūt. Curiata ex curiis q̄ triginta numero erant. & oē ciuium cōtinebant. per curi atū lictorē uocabāt. Centuriata uero p cornicinē ex cēsu & ætate accersebantur. Tributa uero ex oībus regionibus urbis ac tribubus ut reor nūcupata constabant. Cēturiata aūt fieri intra po meriū nefas erat. qꝫ exercitui ut ferūt extra urbem imperari ius non sit. ppterea cēturiata in campo martio fieri. qꝫ exercitui im pari psi cā solitum sit. Illud pterea necessariū consulatum peten tibus. ut per se ipsos comitiis interessent. p alios petēdi facultas nullo pacto decernebāt. Q uictiā pscribēdis cæteris magistra-

tibus obseruatum uideo. eã pterea potestatẽ de q̃ agimus & filii familias & sui iuris cõstituti consequũtur. seq; ipsos apud se sua auctoritate emancipandi facultas ẽ. Tandẽ et institutũ ut qui cõsules fierent ipso iure sine emancipatione a patriæ potestatis uinculo liberarentur.

De Dictatore.

Ictatorẽ Albanos prius q̃ Romanos hũisse: quippe qui Metiũ Suffectiũ hũerunt: testis est. T. Liuius apd romanos uero primus dictator factus est. T. Largius primũ consul. quo ãno quibus ue consulibus non satis constat. Illud uero liquet latino sabinoq; bello impendente sexaginta ue populis in romanos coniuratis: concitanre Manilio Octauio tusculano Tarquini Superbi genero: q eum penes exulabat dictatorẽ romæ creari instituisse. ea summa qdem ptãs apud romanos fuit a qua nec puocandi ius fuisse: & aiaduersum in capite cuiusq; ciuis romani: totiusq; rei publicæ summã ditionẽ penes ipm habuisse uetẽq; scripta testantẽ. Lictores & uniuersa regũ isignia dictatori attribuere. Qui aũt summũ ei in populũ ius summaq; potestas fuit magister populi cognominatus ẽ: ex quo factũ ut qui potestatẽ aliq̃ de. pu. haberet. utpote illud a supma dictaturæ potestate ortũ duceret. magistratus uelut a candido candidatus uocaretur. dictator aũt nullo alio pacto creari cõsueuit. q̃ eũ uis aliqua maior de iprouiso aborta ingentẽ urbi cladẽ minitari uideretẽ. prius nõ nisi e patribus uelut pleraq; alia: dictatorẽ legi fas fuit. tandẽ ut'cætera quoq; id ĩpro iminutũ ẽ: bello. n. qd' po. ro. cũ faliscis gessit: Tarquinensibusq; primus de plæbe dictator creatus est. C. Marius Rutilius: q & ipse magistrũ equitũ ẽt de plæbe hoiem. L. Plautiũ dixit. hũc magistratũ quẽq̃ amplissimus esset: nõ nisi sex menses retinere licuit. q; ueto futuros dictare magistratus solitus sit: appellatũ esse dictatorẽ Marcus Varro ait. huius etiam ptextu magistratus. L. Sylla: ac deinde Iulius Cæsar rem publicam oppressere tyrãnidis inuisum: atq; infame nomẽ euitare cupientes. de dictatore ergo q̃tũ p ueterũ disquisitiõem licuit diximus.

De Magistro equitum.

Vales tribũi celerũ apud reges: tales ferme apud dictatores magistri eqtũ fuere. & ut dictatori ius sũmũ in populũ fuit: ita i oẽs milites & accẽsos magistro eqtũ fuisse traditũ ẽ. primus magister eqtũ. S. Cassius fuit a. T. Largio

primo dictatore creatus. id de mũ officii fuit magistratus equitũ apud dictatores quod tandem pfectores pretorio apud Cæsarẽ.

De tribuno plæbis.

Ribunis plebis creandis initiũ fuit secessio plæbis a patribus in montẽ sacrũ facta: transacto. n. bello hinc uolscorũ: illic equorũ atq; sabinorum cũ ex promissis patrũ ferendæ legis deliberanda a nexibus feneratorũ plæbe spes quibusdam certis indiciis uersaretur: q̃ tamen quadã ac nimia lusio one protrahi uiueret a patribus Marco Valerio dictatore creato: qui ad populares seditiones cõprimendas. ingensq; gerendum bellũ mitteret. cũq; pro plæbe ad ferendã legẽ intercedere cepisset: & quæ se & plebem frustrari uideret: magistratui se abdicauisset: accederetq; ad dignitatẽ plebis: q; pres plæbis aĩos a seditionibus auertere rati sub prætextu sacramenti consulibus pstiti nouo bello cogere ad militandum adnitebãtur. plæbs per moleste id ferens in montẽ sacrum: qui est trans anienem tertio ab urbe miliario secessit: quod cũ ingẽtem trepidatione incussisset patribus: quonã. n. modo urbẽ oĩum militũ robore exhaustã si qua uis belli aliqua ex parte irrepsisset: tutari rẽ: per facultas dabatur. Meneniũ Agrippã sũmæ ea tẽpestate auctoritatis uirũ plæbi charũ pariter ac patribus legatũ ad cõponẽdã popularem seditionẽ decernũt: qui graui usus oratione in q̃ apologũ de cõspiratõe mẽbrorũ cõtra uẽtrẽ iduxit: quẽadmodũ si q̃ ea cõspiratio cladis attulerit: usq; eo delinuit plæbis animos: ut illius opã pacẽ cum patribus iniuerit. in cuius pactõe fœderis cõuenit: ut plæbeios in urbe magistratus obtinerẽt: duos ergo tribunos tũ habere plæbs cœpit a. Vir. T. ueturio consulibus alia inuisus secessione tres additi Apio claudio. &. C. qntio cõsulibus mox qnq;: Itẽ alii. M. oratio puluillo &. Q. mniutio. hoc pacto. x. tribunis in plebẽ. to. fuit iurisditio: Tribunorũ uero tãta creuit auctoritas: ut qcqd senatus decreuisset: ita demum ratum hẽretur. si tribuni approbauissent stabant ergo in uestibulo curiæ: ubi habebatẽ senatus: templũ ingredi nõ licebat: & æqcunq; senatores decreuissent tr. animaduertenda perferebantẽ ut si pro re publica fore uideretur approbarent: cætera ad arbitrium reiicerẽt tãq̃ senatus consulta approbassent. T. lrãm in tergo adiiciebat haud alio pacto rata iudicatũ iri, sed de tribunitia potestate si la-

dius parere uobis uoluerimus: labeonis Antistii iuris peritissimi constat sententia: cuius uerba quēadmodū apud. A. gelliū scripra repperi: ita ipse scripsi in quedā inquit epistola Arhei capitonis scriptū legimus Labeonē ātistiū legū atq; mo. po. iurisq; ciuilis doctum apprime fuisse. sed agitabat inquit hominem libertas uæcors usq; eo: ut diuo Augusto iam principe & rem. p. obtinente ratum pensumq; nihil haberet: nisi quod iustum factumq; in romanis ātiquitatibus iuenisset: ac deinde narrat: quod idem ipse Labeo peruiarorem a tribuno plæbis uocatus responderit. Iussit enim ei qui missus erat ad tribunum plæbis redire: eiq; dicere ius eos non habere neq; se neq; alium uocandi quodāmodo moribus maiorū Tribuni p̄hensionē haberent. uocationem non haberent. posse igitur eos uenire & p̄hēdi se iubere. sed uocandi absenrem ius non habere. Idq; etiam apud Varronem in libro rerum humanarum scriptū asserit. A. Gellius: qui sane Varro cum triumuir esset asserit a tribuno plæbis non uocatum fuisse. cum trib. ple. esset neminem uocari iussisse maxime uero patres tribunorum intercessionibus extitere. id quidem est uim a cæteris magistratibus prohibere fieret. aut minores in legibus ad populum ferendis que plæbiscita appellantur. In quibus sane rogandi patrum inreresse nulli admodum ius fuir. qui etiam in prouinciis proconsularibus assignandis ut idem apud Plutarchū in uita. M. Catonis maxime in tribunaru. p. clodii licet istud ēt obseruatum est inter tribunos si cæteri omnes unam rem probassent. unus uero id prohibuisset. plus cæteris quidem omnibus in ea probatione pollere. & reliquos omnes facile impedire posset.

De procōsulari poteftate.

E hac quidem potestatis sp̄e nihil q̄cq̄ prius respi q̄ bello
d cum po. ro. cum equis infeliciter gesto maximoq; terrori urbi illato. tū. n. consul q in urbe remāserat. quo celerius delectum facere posset. proconsulē creauit: qui obesso collegæ auxilium afferret. creatus est igitur proconsul. T. Quintius Albo &. Sp. Fusco consulibus. q uero proconsulibus mitterentur. corūq; uice functuri essent. procōsules appellati. iis magistratibus cætera quidem consularia insignia concessa sunt. p̄terquā quod sex duntaxat lictoribus uti iniunctum est. Qua tempestate non ordinario quidem. sed delegata iurisditione

procõſul de quo agimus utebatᷣ. ꝗuis poſtea uſu euenit. ut propria huic magiſtratui iuriſditio cõperere inſtiruerit. ꝑpagaris n. ipii finibus cõpluriũ & ingẽtiũ bellorum adminiſtrandoꝝ cura exorta. obſeruari cœptum ut quo ꝗꝙ ãnó cõſules fuiſſent ſe quẽti ꝑcõſules remanerent. in uarias prouincias cũ impia ſortirentᷣ. De finibus ãt ꝑconſularibus. q̃ nanciſci porui: ea breuiter ſubiiciã. Poteſtarẽ ſuã ꝑcõſul niſi in ea prouincia quã eſt ſortitus exercere non põr. ꝗuis uolũtariã aiũr iuriſdictionẽ eã eſſe auctoritarẽ manumittere ſeruos ſuos apud ſe uolentes. aur ſe adoprandos dari poſſim ꝑſtare. Cõtẽtioſam uero iuriſdictionẽ ꝑterq̃ in prouincia tractare non poreſt. nec ꝗcq̃ in prouincia negociorũ exoriretur. ꝗn ad proconſulis adminiſtrarionẽ pertinere ſoleat ſin autẽ fiſcalis cauſa incideret. melius faciet ad procurarorẽ Cæſaris deſerre. Si uxorẽ ſecũ in prouĩciã iuſſerit. ꝙ nõ feciſſe decẽtius putabitur. ea quæ deliquerit in eã ipſam aĩaduerretet. obſoniis dono miſſis ut prorſus abſtinere nõ debet. ſed in accipiẽdis mõum ſeruare. ualde enim ĩhumanũ eſt a nemine. paſſim uero uiliſſimum & penitus auariſſimum. ab aliis uero rebus dono miſſis oĩo abſtinere ꝑcõſulẽ oportet. Itẽ ab omniũ teꝝ preterq̃ uictus quotidiani cauſa. Lites uero q̃ ſerioſa excuſſione aĩaduerſioneꝙ indigent ſũmatim pertracrare ac diffinire non debet Quæ cognitionẽ exactionẽ ue deſiderãt: ut obſequium a liberis & patrimoniis exhibentᷣ a liberũ ſummari aĩaduerſi pronũciare poterit. patum aũt obſequẽtes patronis ſuis libertos cum uerbis paulo atrocioribus exterreat. tũ etiã fuſtiũ caſtigariõe coerceat abſꝙ iudicio ſapientis ac fori ſtrepitu. Non habentibus autẽ aduocatum ob inopiam ſeu aduerſarii potentiã ultro exhibeat: ac deniꝙ uniuerſa expediat: q̃ mero ut aiunt ĩperio aſſignari ſolent id. n. ſignificat gladii poteſtatẽ ĩ facinoroſos ſeruoſꝙ aĩaduertendi. Sed q̃m negociorũ ꝓuĩcialiũ multitudinẽ ꝑ ipſum obire per proconſulem difficile eſt: legatũ ꝑconſules habere ſolẽt: de cuius officio pauca uidenda ſunt.

De Legatis proconſulum.

s Olent procõſules ob rerum gerendaꝝ multitudinẽ in ꝓuincia legatos ſtatuere q nõ ꝓpria ſed mãdata iuriſdictione utantᷣ: quos prius etiã q̃ in prouĩciã ꝑuenerint: ſibi ſubſtituere poſſunt. Siquid autẽ legato occurrat: cuius rei graui

tas exactiorē diligentiā exigat: ad ꝓconsulē remittere legatus debet. Neqꝫ. n. aiaduertēdi coercendi seu atrociter uerberādi licentia est. Iudices tñ litigantibus tutores & pupillis dare potest custodiasqꝫ q ꝑ ꝓuinciā dispositæ sunt in stationibus ꝓconsul legatū cognitionē cōmendare. nec prius q̄ e prouincia proconsul discedat: legatū dimittere cōsueuit. Et si diem suū obierit in prouincia procōsul ita demum sibi mandata negocia exiget: ac fires integra nō iueniāt. Si uero abesse a prouincia proconsulē fortasse cōtigerit causas & quæ aiaduersionē exigant delegabit.

De ædilibus plæbeis.

Edilitatē plæbeiā ꝑ uetustissimo magistratu habeo. & a utrum añ tr. pl. creari cœpint ābigo. memorqꝫ exactis rebus ad secessionē in sacro monte factam plæbs maxima quidem pars populi Romani tanto tēpore absqꝫ aliquo ī re publica magistratu. a quo tueretur extiterit. quin apud Liuium haud multo post tr. pl. creatos pestilenti quodā tpe. cum & consul alter obisset. alter uero ægram aiam traheret: apud ædiles plæbeios & consularē & tribūiciā potestatem: & tandem totius reip. summā recidisse constat. Nō ꝙ illos tunc primū creari cœptos appareat. sed ꝙ longe antea creatos esse potuisse facile sit. Crescentibus autē plæbeis opibus. ita ut et dictatores ac pontifices de suo quoqꝫ corpe præstaret. atqꝫ patres multotiens a plæbe uicti duos ædiles plæbeios a patribus creandos peruicerunt. Nam cum in ædilibus ludos faciendos solēnesqꝫ pro ordinibus in concordiam redactis. dies in fastis referendos mādarent. negarentqꝫ se id esse facturos ædiles plæbis. conclamatū est a iuuenibus patriciis dicit. se id honoris deorum imortalium causa libenter acturos. ut ædiles fierent. q cū ab uniuersis gratiæ actæ essent: senatusconsultū factū ē: ut duos uiros ex patribus. q ædiles forent. dictator populū rogaret. patres comitiis auctores fore. dūmodo ergo patricii ædiles creati sunt. Cn. Quintius Capitolinus. & P. Cornelius Scipio. Sed duos randē ædiles creatos alios a Iulio Cæsare: qui qm frumento pessent: cereales appellati sunt. Apud idoneos inuenio auctores ædiles a sacrarum ædium quā gerebant: cura appellatos esse. Curules uero ii qui a patribus creati sunt: qñ sella curuli ueherētur: cognominati sunt. Plæbei uero & curules iam adeo manifesto cognomine sunt: ut

interp̄tatione non egeant nostra. Ludos instituere quauis cā: q̄bus ue in spectaculis ficrent: ad ædiliū partes pertinēt. Id enim erat aut leue ædilitatis munus: ut sua quisq̨ ædilis factus impensa ludos pro modo patrimonii ac dignitatis suæ celebrandos p̄curaret: cuius instituti Marcus Cicero in iis libris: quos de officiis inscripsit: cum de sua & magni Pompeii ædilitate meminit locuplex testis est. Asconius aūt Pedianus pompeium ædilem creatum: theatrum quod sua impensa ædificauerat. magnificētissimis ludis: in quibus currus cum elephantis induxerit: dedicasse ait. Id etiam in argumētis comœdiarum: quibus nomina ædilium qui ludis p̄fuerant ascripta sunt: facile est animaduertere. locorum autem discretio & cuilibet ordini pro dignitate assignatio ædilium muneris ē. Valerius. M. Atilium Seranum & L. Scribonium ædiles senatus ac plæbis loca secreuisse: q̄ si seruum quispiam aut iumētum morbosum: aut uiciosum pro integro sanoq̨ uendiderit: ædicto ædilium emptori succurreret. Qui uero cloacæ publicæ & aquæ ductus ceteraq̨ ædificia lauta munda integraq̨ & expedita asseruarētur: ædilium offim̄ est: deniq̨ quicq̄d re℞ uiciosa℞ pro sincero: fractū pro integro usq̨ uenisset. ædilitio edicto redhiberi solet.

De decēuiris legū ferenda℞ cā creatis.

Decēuiris summa potestate ineuntibus magistratus omnes qui rem. p. regebant: exoluere fas erat: quibus creādis hoc in cā fuisse perhibetur. Plæbe. n. quotidianis seditionibus tum ob creandos de plæbe magistratus: tum ad ferēdam legem de soluēdo annexibus sceneratorum sæpe etiam de connubio ut inire liceret plæbi cum patribus nōnunq̄ ob ferendam legem agrauā diuina simul humanaq̨ omnia miscente: & tandem cōmunes quasdam leges ferre petenti nequis eēt inuidiæ locus leges extraneas accersiri placuit. Missi ergo tres athenas sunt legati. qui inclyras leges Solonis scriptas ferrēt: iura etiam & mores aliarum ciuitatum noscerent. Ii fuere. Sp. Posthumius albus. A. Manilius &. P. Sulpitius Camerinus. Legati igitur anno tertio post q̄ recesserant leges scriptas referūt. pro quibus sanc censendis promulgandis centuriatis comitiis. q̄ ut sanctiores essent. fieri oportrebat decemuiros creari. qui suo arbitratu leges promulgarent. Ii fuere. Appius claudius. T. Gerun

tius. P. Sextius. L. Vecturius. C. Iulius. A. Manilius. P. Sulpitius. P. Curiatius. T. romulus posthumus Cl. placuitq; ne ab hoꝝ potestate esset prouocatio. Penes uero alterum ut sors foret. quoadusq; omnem numerum peruasissent. certos diebus lectores forent. eodem ergo anno. x. tabulas edũt. potestatem uidendi omnibus faciunt. edicunt agitant secum omnes & si quid emendari suppleri minui ue opus esse censeant. omnium sententias æquo animo esse audituros. postq̃ satis emendata esse apparuit. decem tabulis scriptas leges centuriatis comitiis proferunt ac simul se magistratu abdicant. cum uero rumor ꝑcrebuisset. duabus aliis tabulis ius. po. ro. plerũq; ac absolutum fore iterũ habitis comitiis alii. x. uiri subrogati sunt. tum Apius cui comitia datum habere fuerat. sese cõtra ius fasq; . x. uirum creat. Collegæ fuere. M. Cornelius maluginensis. M. Sergius. A. Minutius. Q. iubilatius. Q. petelius. T. antonius merenda. Iulus spurius opius cornicem. M. rab. lepius. Operæ precium est audire q̃ ii decẽuiri per spem ac libidinem dominandi omnem rei p. spẽm idibus maiis. quo iniere magistratum cum duodecimis singuli fascibus forum compleuere. neq; enim ad rem pertinere demi secures qñ absq; prouocatione creati essent. Interp̃tabant decem ergo regum instar primo conspectu ꝓbuisse ferũt. incredibile est. n. q̃tum ea res urbi terrorem iniecerit. neq; suus urbẽ fesellit timor. Primum cum abstinerent a patribus cepissent in humiliores crudelitatem libidinemq; exercebant hominũ. non cãrũ tot erant ut apud eos gr̃a potius. q̃ æqua ui iudicia haberẽt domi contrahebant. ꝓnunciabant in foro. siquis collegam appellasset. ab eo quem appellauisset. ita discedebat. ut pœniteret primo decreto non stetisse. Opinio etiam fuit fœdus clam inter eos iureiurando dictum ne comitia haberent. perpetuoq; decẽuiratus possessum semel obtinerent imperium. hac conditione iam maior anni pars processerat. & duæ tabulæ ad decem adiectæ fuerant. nec quicq̃ aliud supererat. nisi ut cẽturiatis comitiis perferrẽtur. hoc peracto cum laberetur annus. nullaq; comitiorum mentio haberetur. & q̃uis anni factos exactione priuatim plæbs obstreperet. ac libertatem penitus amissam conquereretur. eo illi nihilo communiore facta hac petulantia abutebantur. sed hos urbanos strepitus nunciatum bellum a sabinis.

equis uc ipendere paululũ interdidit . hĩto . n . delectu decẽuiri armato exercitu in bellũ ꝓdeunt : dum uario euentu geriẽ : Apius claudius decẽuir : qui gerẽdis rebus urbanis remãserat plæbeiæ uirginis : cuius amore deflagrabat stuprãdæ consiliũ capit . pr̃ eius . L . Virginius : q tum honestũ ordinem in castris ducebat : Icilio cuidã tribuitio uiro puellam desponderat . hãc uirginẽ forma egregiã cũ Apius ꝑce & precio tentasset pellicere per uimq̃ sibi succedere cuncta cerneret : animũ ad crudelitatẽ superbiãq̃ conuertit : Marco Claudio clienti negocium dat . ut corã se ꝓ tribunali sedente puellã in seruitutẽ asserat . Cæteros oẽs qui libertatem asserant reiecturũ promittit . Opportunitatẽ ergo nactus Claudius libidinis minister transeunti per forꝫ puellæ sceleratas manus iniecit : seruam suã seruaq̃ natam appellans : ac sequi se puellã iubet : cunctantem ui abstracturus esse uidebatẽ . cũ ad clamorem ereptæ nutricisq̃ fidem quiritũ iplorantis multitudinis concursus factus esset : iã ꝑ aui tuta esse uideretẽ . Tũ claudius nihil opus esse tumultu ait . se iure craflari si nõ crederent ad tribunal sequetur : Cũ ad tribunal meatũ est . ꝑtor apud argumẽti ductorem agit puellã domi suæ natã . furtoq̃ subtractam . i domo Virginii pro filia esse suppositã . interim dũm ancillã seq : q̃ ita æquitas dictaret . interloqueretur . Cõposuerat ita se facturũ Apins Claudius . ne sine cãæ cognitione ꝓnunciare in seruitutẽ uideretur . Tũc aduocatis puellæ intercedentibus : patrẽ rei . p . cã abesse iniquũ de liberis absentibus agi . cæteraq̃ huiusmodi allegantibus . Icilius uir & munitorius superuenit . Iciliũ autem ut erat uir acer multa intrepide uociferãtẽ Apius per lictorẽ summoueri iussit . Sed cũ ille constãtissimo aĩo resistere pergeret . ac multitudinis concursus ingens fieret . Apius ne exortus tumultus nouandi res occasionem faceret . uades de uirgine in posterũ diem in iudiciũ sistenda dari iussit . interea patrem accersunt nũcii . ad uolat in urbem , parer . ac prima luce sordidatus filiã solita ueste cũ aliquot mr̃onis secum in forũ ducit . uociferat opem ferat lamentatione : & querelis oĩa implet . Idẽ Icilius : idem puella ac mr̃onæ faciunt . aduersus hæc oĩa Apius obstinato aĩo tribunal ascendit . uindicias secũdũ seruitutẽ decreuit : quod decretũ cum ingẽtem admirationem incussisset . ac Marcus Claudius iret ad comꝓhendendam uirginẽ , tunc pater intentãs in Apiũ manus

Icilio inquit non tibi Api filiam meam despondi, ad nuptias nō ad stuprum educaui, sed quæso patrio dolori ignoscas: siqd sum in te inuectus nehementius, sinas ergo me nutricem percūctari falso pater sim, ut re compta æquiore hinc animo discedam. Seductam ergo filiam percūctadi ptextu rapto e tabernaculo lanii cultro filiam interemit, quid multa? Rei indignitate pariter omnes cōmoti in forū concurrunt. Apius autem ut tumultuari cœptum uidet: ꝙ uitæ consuleret obuoluto capite effugit. Plæbs ergo recuperandæ libertatis occasionem nacta: arreptis armis duce Virginio in auentinum secedit. Nec minus Icilius in castris militum concitat multitudinem: plæbisq; urbanæ exemplo. x. tribunos militares creant: ingentiq; cum exectcitu ad urbem accedunt. alteri se exercitui coniungunt. Hoc pacto armata plæbs secedere statuit: eo ergo quicunq; per ætatem ualitudinemq; potuerunt: cum uxoribus liberisq; peruenere. Iis tantis motibus ꝑculsi decemuiri senatum frequentem fieri iubent. Rogar quid e re publica fore censent: elicere demū cum multa ultroq; citroq; in senatu agitata essent: ac plerique senatores intrepide decemuiros oratione castigassent: decem tarquinos appellantes. Decēuiri tandem futuros se in potestate patrum affirmarunt modo sese ab iniuria tuerentur, ac simul legatos mittere ad res componendas statuunt. Missi ergo legati. M. Oratius &. L. Valerius probatissimæ extimationis uiri de conditione pacis cum plæbe agunt. petebat autem plæbs inter cōditiones pacis ad supplicium decemuiros. qui legati primum cōpositis oratiōibus dissuaserunt plæbem. Contenta igitur plæbs fuit: ut sui sibi tribuni te stituerentur. & ut consueuerant rediretur ad cōsules. Interim abdicant se magistratu decemuiri: comitia cōsulibus tribunisq; creandis habēt. hoc pacto creatis exactisq; decēuiris: ad prioris formam regiminis reditum est.

De Præfecto annonæ.

Quoniam de potestatibus agitur: ratio etiam admonet: ut de præfecto annonæ extra ordinem tunc creari solito non nihil adiiciam: de quo sane magistratu nihil antea prius repperi: q̄ Appio Claudio: & publio Seruilio consulibus:

eo quoq; anno quo Tarquinus superbus consul apud Aristodemum tyrānum mortuus est. Tum inter consules orta contentio dicitur de dedicatione ædis Mercurii: quæ sane hac conditione sopita est: q̄ uter dedicaret Mercurii ædem: is quidem annonæ p̄esset. Populus dedicationem dedit. M. Lectorio primipilo nō tam ob hominis meritum: q̄ ob ignominiam cōsulum haud probe in magistratu obuersatorum. Cæterum ut hoc apud Liuium non mihi planum usquequaq; apparet: credo errore scribentium: ita de. L. Minutio p̄fecto annonæ haud multo tpe post usquequaq; manifestum est: huius magistratus. difficile & caritate annonæ usus potissimum atq; opera exhibeatur frumentū undiq; coemūdum: & siquis ultra ꝓprios usus possideret: in medium ponendum curabat: aduehi undiq;: & aduectum iusto p̄cio uenire nitebatur. cuius ope magistratus egregio populo. ro. penuria laboranti sæpe opera nauata est. Eam potestatē de qua agimus cum magnus ille Pōpeius ageret: ac gubernatores classis nō se cōmittendos maxime sæuienti pelago dicerent: illā saluberrimam reip. uocem edidisse dicitur Nauigare. n. inquit necesse est: uiuere necesse non esse. Tantus præterea annonæ huius causa fauor auctoritasq; accessit: ut quæ alioquin personæ ad accusationem nimis idoneæ essent: hac tamen in causa admitterentur. huiusmodi sunt mulieres infames: & quæ sunt eius generis: quo nos etiam utimur. Sed de p̄fecto annonæ satis dictū ē.

De tribunis militum: & consulari potestate.

Crebris quidem secessionibus plæbis a patribus quibus consul de suo quoq; corpore creari peteret: externis etiam bellis ingruentibus: plæbeq; ipsa delectum pati negante: coacti tandem patres sunt: ut aut ciuibus: aut hostibus de uictoria concederent. Ab eorum sententiis. qui tribuni plæbis cæde uiolā dos putarent. quos fœdere cum plæbe icto sacrosanctos haberent: primores patrum abhorrebant. per hæc consilia eo res deducta est: ut rogatione Camilli tribunos militum: qui proconsulibus essent tam ex plæbe: q̄ ex patribus promiscue creari patres sinerent. de consulibus nihil immutaretur. Tres ergo tribuni consulari potestate: qui militares appellarentur creati sunt: iiq; consti

turi sunt uatio numero. Interdum enim uiginti fuerunt interdũ plures. nõnunq̃ pauciores. sed de superioribus tantum tribus hi fuerunt. A. Sempronius Atacinus Lutius Attilius. & Cornelius patricii omnes. plæbs. n. eo duntaxat cõtenta fuit: q eius ratio habita esse uideretur. Tunc igitur primo a consulibus ad tri. militares in consulari potestate uentum est. M. Genurio &. p. Curiatio consulatu abeuntibus: penes quem sane magistratum & ipsum nomen uendicat: eadem q̃ apud consules erant collata est: noibus tamen imutatis: ac plæbis rõne habita.

De Censoribus.

Vm ob multa & uaria bella: ciuilesq̃ seditiones romæ pluribus annis incensus populus mansisset. neq̃ esset lustrum aliquod de more conditum: neq̃ diffiniri census posset: neue consulibus cũ multum bellorum imineret id negocii operæ precium esset: mério inita est a senatu rem uidelicet operosam & minime consularem proprio magistratu indigere: cui scribarum ministerium custodiæq̃ & tabularum cura arbitrium formulæq̃ censendæ subiiceretur. Tum duo censores creati sunt. Papirius. & Sempronius: censuiq̃ habendo præfecti: ab eaq̃ re censores appellati Marco Gregario Macerino: & Tito Quintio Capitolino consulibus. institutumque ut quinquẽnio is magistratus perduraret. quod tandem tempus ob censorum insolentiam imutatum est. ad annumq̃ redactũ. A. Mamertio Aemylio dictatore Iulio Virgilio. M. Apio consulibus mirum quippe dictu est q̃to censuræ initium parua re ortum incremẽto adauctum extiterit. Eo quippe peruenit. ut morum disciplinæq̃. ro. senatus eqtũq̃ regimen decoris dedecorisq̃ discrimen sub eius ditione magistratus priuatorum ius publicorũq̃ locorũ uectigalia. po. ro. reposita essent in senatũ allegere. Senatus pricipem describere: censum agere: lustrum condere: equos adimere. Quos autem putassent parũ dignos senatu amouere. ut fecisse ferẽ. C. Fabritiũ. qui cẽsor. P. Cornelium Ruffum patriciũ uirũ senatu amouit. q. x. pondo argenti facti pro cõuiuio apposuisset. M. aũt Cato cẽsor. C. flaminii fratrẽ senatu eiecit. q exoratus a scorto ut aliquẽ ex iis qui in uinculis erant (obtinebat. n. pcõsulari impio galliã) securi pcuteret. obtempauit. Quid di-

causa q̄ leuissimis de causis censoriā inurere notam consueuerunt nimis corpulentis militibus unguentoq̧ niridis: equis adē ptis ignominaq̧ notatis: exercitu dimisere. Equiti Romano ni miū compto splēdidoq̧ equum strigosum & uix hærentem pel lem ossibus habenti: cum obequitãtes urbem censores uenisset obuiā percūctantibus ut quid ipse tam ruber & comptus: equus tam macilentus & squalore obsitus esset. hic eques ro. quoniam inquit ipse me curo equum uero statiuis meis seruo. uisum est id parum reuerens responsum. atq̧ ob id ignominia a censoribus notatus est. Ciuem. ro. qui altius oscitauisset in auditorio censorum ignominiæ nota affecerūt. Sed cum id resciissent: nō incontinentia. sed ualitudine factum esse illico restituere. cum celebrationi quorundam sponsaliorum interessent uirumq̧ nū uxorem ex animi sui sententia haberet de more interrogassent. illeq̧ ex parentibus non autem ex animi sui sententia se habere responderet: euestigio labe ignominiæ compulsus est. magnopere enim ab eorum maiestate alienum esse rati sunt: & in conspectu censoriæ seueritatis leuiculus hō adeo ridiculose fuisset cachinatus. Multa in hoc genere dici possent: sed omittenda sunt. Illud autem non est prætermittendum: q͂ altero ex censoribus morte subducto alterum in demortui locum suffici religio fuit. Itaque reliquum abdicari se magistratu: ut duo de integro censores crearentur: institutum est. Id enim huic obseruationi causam dedit: quod eo anno Galli romam ceperunt. altero ex censoribus mortuo alter quidem in demortui loco fuerit substitutus: omen ergo uisum est & pro lege perpetuo ne id amplius fieret obseruatum est. censores uero cum preterq̄ ex patribus alii unde nefas fuerit: id quoq̧ ut cætera imutatum est: ac indifferenter fieri cœptum. illud etiam censoribus negocium datum ē ne in fœnore modus excederetur.

De triumuiris coloniæ deducendæ.

Ricini atq̧ ardeates cum de ābiguo agro sæpe bello certassent multis inuicem cladibus fessi: po. tandem ro. de re iudicē cōstituere. cum ergo utriusq̧ ciuitatis legari ora tum causam uenissent: cōcilio populi a magistratibus dato: magnā contentione actum est. Iamq̧ editis testibus cum tribus uo-

cari: & populum inire suffragiũ oporteret: consurgit scaptius de plebe magno natu: & scilicet inquit cõsules de rep. errare in hac ego populum non patiar sedcum quasi uanum & delitũ reiice-rent consules. audiendũq; prorsus negarent pergentem uocifera re pu. cãm prodi per lictorem submouere iusserunt. hic ille. tri-bunos appellat: ad eos admissus tertium & nonagesimũ se an-num agere inquit cum agrum de quo duo populi ambigant te-nere memoria fixum neutrius populi sed coriolanorum fuisse. atq; eo se tempore militasse captis coriolanis is ager iur belli po puli. ro. factus esset proinde se magnopere suadere po. ne inuti li pudore causam suam damnaret. Mouit non tam hominis au ctoritas: q̃ commoditas usus q; agri tantumq; tributia potestas ualuit ei. ut cum hac de re latum esset ad populum : lex de agro populo ro. adiudicando ꝓmulgaretur sane factum maxime de-honestauit maiestatem. po. ro. multumq; ad finitimas ciuitates infamiæ: dedecorisq; contraxit: q̃obrem cum id ægere ferre pa tres: ac non multo post iudicium de ardeatibus egregie pro au-xilio illis aduersus uolscos allato meriti essent: cum tantã infa-mẽ iudicii notam: prorsus ex animis delere cuperent senatuscõ sultum fecerunt: quoniam ciuitas ardeatũ intestino tumultu ad paucos redacta uideretur. coloni eo præsidii causa aduersus uol scos scriberentur. Id cum latum ad populum esset : placuissetq; multo plures rutulos q̃ romanos colonos ascribẽdos. priusq; is ager qui infami iudicio interceptus erat q̃ alterius agri gleba as signaretur: ut alicui quã omnibus rutulis eo tandem pacto arde ates reuersus ẽ. triũuiros igitur deducẽdæ coloniæ creat : Agrip pam alesium: Titulum cecilium Siculum & .M. eburiãculam. nec abnuerim hunc magistratum alias a maioribus romanorũ creari potuisse. Cæterũ ab insigniori ratione: & ingenti pop. ro. potestare exordiri non piguit. pertinebat uero ad huius magi-stratus officium ut & agros nouis colonis diuideret: urbes desi gnarent: ædificare uolentibus areas partirentur commodis regi onibus ciuitatem distinguerent. legibus magistratibus sisterent & ad speciem optimi tabernaculi rem publicam effingerent.

De Prætoribus.

Vm crebris ac diuturnis certaminibus uicti tandē a plæbe patres ex consulibus alterum ex plæbe creandū concessissent: id sibi uoluntate plæbis pro aperto a consulatu aditum arrogauere: ut unicus magistratus crearetur ex patribus: isq; a pręssendo prętor appellaretur. qui tādem eo quod inter urbanos ius diceret urbanus appellatus. penes hunc uero magistratum adeo omnes publici priuatiq; iuris potestas fuit ut nemini ius condere: & uetera abrogare facultas esset. tantum uero ī modum aucta est pretoris auctoritas ut quod prętor ipse dixisset: ob ipsius honorem ius honorarium uocaretur. Prætori regia insignia consularesq; ferme apparatus. Lictores uero non amplius sex sella curulis & trabea ceteraq; huiusmodi tradita sunt. ac q̄uis sex numero lictoribus uti concessū prętoribus esset. Paulo quidem emilio prętori in iberiam contendēti: ut ait plutarchus duodecim adhibitos lictores compi. equis albis trabea cādida utebatur prętor: niuei ad frena quirites subministrabātur ut ait Iuuenalis. Demū cum undiq; peregrinorum multitudo in urbem confluerer: neq; unus prętor turbæ causarum sufficere posset: alter prętor creatus est. qui q̄m inter peregrinos cognoscebat peregrinus appellatus est Crescente uero impio tantum in modum amplificatus est numerus: ut. x. & octo prętores aliquando in urbe ius dicerent. & quia magistratus uespertinis temporibus in publico eē inconueniens erat: quinq; uiri cōstituti sunt citra tiberi & ultra. Capta. n. Sardinia: mox Sicilia: item. Hispania deinde narbonensi prouincia: totidē prętores quasi magni duces in ditionem uenerant creati sunt: partim qui urbanis rebus: partim qui prouincialibus pręessent. Deinde Cornelius Sylla quæstiones publicas constituit: ueluti de falso de paricidio de siccariis: ac prętores quatuor adiecit. Deinde diuus Augustus sexdecim prætores constituit. post diuus Claudius duos adiecit pretores ex quibus unum diuus Tiberius detraxit: & adiecit diuus Nerua qui intra fiscum & priuatum iudicaret. Ita. x. & octo prætores in ciuitate ius dicunt. Sed primo etiam ut dicere debebam Diuus Iulius duos prætores & duos ædiles. qui frumento præessent. cereales creat. ita. xii. prætores sex ædiles creati sunt. quotiens Romæ sunt magistratus obseruātur. quotiens aūt proficiscunt̄ unus relinq̄t̄

qui ius dicat: Is uocatur pfectus urbis q pfectus olim constituebatur. postea uero alius latinarum feriarum introductus est: q quotannis uacantibus cæteris magistratibus creari instituerit. Quibus omnibus complurimi ingruentibus bellorum usus exegisset: eorundem administrationes mandari consueuere excepto pfecto urbi in ciuitate remanente.

De quinqȝ uiris mensariis.

e Vm improbitate fœneratorum plæbs ro. magnitudine æris alieni pene obruta esse uideretur. eiqȝ difficultati principes plebis succurrēdum sæpenumero tentassent: inclinatis tandem ad concordiam omnium: animis qui tum consules erant funebrem quoque rem: quod destinari in animis hominum uidebatur leuari aggressi solutiōem æris alieni in publicam curam uerterunt. Quinqȝ ergo uiri creati sunt: quos a dispensatione pecuniæ mensarios appellarunt. Rogationes triū uiri nocturni creati sunt: quibus ut existimatiōe deducor ut difficili bellorum & ciuilium seditionum tempore in muris custodiæqȝ per milites stationarios mitterentur. Id etiam eorum curæ iniunctum est: ut & nocturnas seditiones a ciuibus arcerent: & quies urbi conseruaretur. huius sane partes magistratus in officium pfecti uigilum demum traductæ sunt: Enim uero quorum magistratuum nomina rem ferme ipsam cui addicti essent facile ostendunt. neqȝ Liuius ipse rei auctor hac in re amplius uerborum facit: apud alios uero nulla prorsus mentio fit.

De triumuiris rei publicæ constituendæ.

s I triumuiratus reip. constituendæ ante .n. ipsum quem Cæsar cūm Antonio & .M. lepido gessit. alter nullus ab romanis prodiisse memorantur. Ego autem de eo ipso nusq̄ p̄terea offendisse memini utrum potestatibus annumerandum censuerim: haud satis scio: quippe qꝫ eas potestates q̄ iniussu: preterqȝ senatus auctoritatem quisque non dicam sortitus fuerit: sed per libidinem dominandi arripuerit tyrannides potiusq̄ potestates. seu magistratus appellandos duxerim. utcunqȝ se res habeat. illud facile animaduerti potest Iulio Cæsare in senatu ab iis qui cum bruto & Cassio erant occiso. mox antoniū

cum studia omnia ad componendam remp. contulisse uiderec principem ciuitatis cuasisse. Cõfestim uero dominandi libidine electum Ciceronem: Brutum cæterosq; qui factioni eius obtrectabantur ad octauiani potentiam confugeret ex quo factum ut Antonius urbẽ migrare adactus hostis a senatu iudicaretur: ad quem opprimendum Hircius & Pansa cõsules missi: Augustus q; cum fascibus antonium apud mutinam adepti fuerunt fugaueruntq;. desperatis ergo rebus Antonius supplex ad Lepidũ cõfugit: cuius potentia fretus Octauianũ qui eque animum ad dominationem intenderat: ad fœdus societatemq; pellexit. illam uidelicet: societatem q̃ homicidia homicidiis in permutariõem uenisse dicuntur. inter quos ad cædem destinatos cæsar ciceronem pro. L. cæsare auunculo. M. antonii eidem concessit. Igitur tyrãnidem prætextu pio magistratus paliare pergentes: sese triumuiros rei publicæ cõstituendæ appellauere: quorum nutui & auspiciis omnis resp. niteretur. Cæterum eorum animos quorsum inclinarent mox ipse euentus rerum ostendit. omnes diuinas humanasq; res miscens. omnibus. n. intra se opibus cõsumptis ad extremum unus Cæsar potitus est. qui & ipse omnibus cæteris superstes ipsum de quo loquor triumuiratum annos circiter. x. ut Suetonius tranquillus refert obtinuit.

De præfecto prætorio.

Vales apud reges tribuni celerum equitũ: siue apud dictatores magistri equitum: tales demum fuere præfecti prætorii apud Cæsares. Nã cum secũdas post cæsarem partis gestarent pessentq; disciplinæ public æmẽdandæ: adeo a paruis orta principiis creuit auctoritas: ut cum aliquo tempore a præfectis prætoriis prouocare liceret: extãtq; exempla maiorum quo pacto ab iis prouocassent. lecta postmodum a principiis sententia a præfecto prætorio prouocatio sublata est. credidit enim princeps cos qui ob singularem industriã fide illorũ atq; integritate explorata ad huius prãtis amplitudinẽ adhiberentur nõ aliter pro sapientia ac splendore dignitatis suæ q̃ eundem fore iudicaturos Alio ẽt priuilegio huiusmodi potestas sub

nixa est: ne ab earum sententia minores ætate ut ab alioꝝ magistratuum restitui possent.

De quibusdam minoribus magistratuũ spẽbus.

Lteram magistratus speciem in urbe Roma: Ius aliquã do dixisse reperi. nam cum bellorũ munera cæteris magistratibus non sufficientibus ad p̃rores deferrentur: quorum munus administratio iuris p̃cipuum fuit. creati. x. uiri sunt qui ius in urbe dicerent: p̃torumq̃ partes eo tempore gererẽt litium iudicãdarum appellati. eo tempore quattuor uiri creati dicuntur qui uiarum curã agerent. Ac tres monetales auri argentiq̃ flatores: quorum esset diligẽtia nomismata auro argentoq̃ fabricari.

De p̃fecto urbis ac uigilum.

Ius Augustus salutem. p. nullius alterius q̃ suæ diligẽtiæ congruere existimans coercendorum incendiorum causa septem cohortes opportunis urbis locis disposuit: ita ut binas urbis regiones unaq̃q̃ cohors præsidio tutaretur. tribunis & super omnes clarissimo uiro p̃fecto uigilum præpositis & licet apud ueteres ro. triumuiros nocturnis ædibus tribunisq̃ id negocii quandoq̃ esset assignatum: pluribus eodẽ die exortis incendiis: quibus accurrere satisq̃ facere non posse eos apparet: creare p̃fectum uigilum aug. cæsar in animum induxit. De incensoribus ergo: effractoribus: furibus: raptoribus apud p̃fectum uigilum cognitio est. nisi siq̃ ram atrox: tã famosa persona sit: ut ad p̃fectum urbi remittenda uideatur. Et quoniã incendia plerumq̃ culpa exoriuntur inhabitantium: aut fustibus castigat eos: qui negligentius ignem habuerũt: aut seuera obiurgatione cõminantur. fustium castigationem remittit: cum effracturæ in horreis ut plerũq̃ fit insulisq̃ ubi p̃ciosarum rerum suarum partes parres familiarum seruant apparuerint: Siq̃ cella uel armarium infringãtur: effractorum sæpe nõnunq̃ etiam custodum qõnes apud hunc magistratum exercentur. & ita diuus antonius critio claro p̃fecto rescripsit. ait. n. effractis horreis de ea re ad illum ꝙ insigni æquitate diligentiaq̃ meriti ut per omnium annalium monumenta celebres nominibus essent: Iiter go fuere. C. duellius. P. decimus. M. papirius. Q. pompilius

T. Aemilius. Qui rem porro difficillimam tractantes plerunque parti utrique semper grauem cum alia moderatione: tum impendio magis publico q̃ iactura sustinuerunt. Tarda enim nomina & impeditiora q̃ facultatibus ad aerarium missis suppeterent aere in foro posito dissoluerunt: ut non modo sine iniuria sed etiam sine querimõia partis utriusque exhausta uis ingẽs aeris alieni sit.

De Duumuiris classis restituendae. & quibusdam paruis magistratibus.

d Vumuiros classi restituende utpote haud magni momenti magistratum omisisse uidebar: nisi q̃ Liuio placer minime p̃tereũdũ uisum. anno. n. quo Ap. ius claudius is cui postea caeco cognomentũ fuit censurã gessit. M. Valerio & P. Decio consulibus. duo imperia: ut ait Liuius dari p populum cœpta sunt: utraque ad rẽp. pertinentia: unum ut tribuni militum seniden in quattuor legiones crearentur: q̃ ante perq̃ paucis populi suffragio relictis consulum & dictatorum fuerant beneficia. Tulere eam rogationem tribuni plaebei. L. Attilius & C. Martius. Alterum imperium fuit ut duumuiros classis ornandae. reficiẽdaeque causa idem populus iuberet. Tulit hoc plaebiscitum. M. Decimus tribunus pl. haud multo tempore post huiuscemodi ipsum pertinere. Sciendum autem p̃fectum uigilum ad plurimam noctem uigilare: coerrareque calciatum cum armis & dolabris: curareque omnis inquilinos agere admonendi ne per colonorum negligentiam incendiorum casus exotiantẽ: quinetiam inquilinus ut quisque aquam in cœnaculo habeat: q̃ igneo terrore ingruentem p̃sto accurrere posse censeatur. Ad uersus capsarios autem qui mecede seruanda in balneis uestimẽta suscipiuntur: iudex quoque constitutus est: ut quid. f. in seruandis uestimentis admissum fuerit: ipse idẽ de quo loquor magistratus quaestionem exercebit.

De Procuratore Caesaris.

u Lrimum est ut de procuratore Caesaris: is. n. inter Caesarem & rẽp. cõstitutus iudex pauca uideamus. q̃q̃ principalem celsitudinem: a q̃ legum senatusconsultorũ magistratuumque omnium origo manat moribus introductum sit legum imperio: cui praeesse non eẽ suppositam. Caeterum q̃m

se a quouis cum inter priuatum ac tēp. decernat īpossibile inuen-
tu sit ipsumq principē in propria causa iudicare: haud sane æquū
esse uideatur: magistratum creari placuit. cui inter se priuatasq
personas competens quidē esset iurisditio. qui sane est appella-
tus procurator Cæsaris: huic magistratui principalis totius rei
licentia commissa est: ita ut quicquid ab eo negociorum imperi
alium gestum est: perinde habeatur ratum: ac si ab ipso Cæsa-
re fuerit pertractatum. Sed si rem eius quasi propriam procura
tor tradat: non putant dominium transferre. Tūc uero trāsfert
cum negocium gerēs Cæsaris ipsius consensu tradit. Denicq si
donationis uenditionis transactiōis causa quid agat nihil agitur
n̄.n. alienare rem Cæsaris: sed diligenter negocia cæsaris obire
procuratori Cæsaris iniunctum est. Id uero in primis procura-
tori huic de quo agimus: ascriptum est: q seruum Cæsaris hæ-
redem institutum adire hæreditatē iubet. & ea hæreditas impa
tori acquiritur. Quin si Cæsar ipse hæres instituatur: si se procu
rator opulente hæreditati miscetur: hæredem Cæsarem facit. q
si ea bona ex quibus princeps institutus est soluendo non sunt:
consulendi imperatori nequid perinde detrimenti patiatur hæ-
redis. n. instituti in adeundis repudiandis ue hæreditatibus con
gruo tempore explorari uoluntas debuit. Deportandi huic ma
gistratui facultas permissa non est. Sed de procuratore Cæsaris
cæterisq omnibus romanis potestatibus quæ a principio urbis
cōdit æusq ad Augusti Cæsaris tempora factæ tractaræq sunt
satis plenum diximus. Præsidis nomen generale est: eo q & p
consules: & legati Cæsaris. & omnes prouincias regentes licet
senatores sint: præsides appellantur.

FINIS

Pomponii Laeti de Romanorũ magistratibus: Sacerdotiis: Iurisperitis: & Legibus ad. M. Pantagathum libellus.

De Rege.

u Rbis Romæ & imperii Romani conditor Romulus Matre genitus fuit. Is postquã omnium cõsensu præfuit legem tulit ut nemo regnum aut magistratum iniret: nisi auctor fieret deus: ipseq̃ per auspicia confirmari uoluit. Vocabulum a regẽdo deductum est. Multitudinem oẽm Romulus diuisit in partes tres quas tribus appellauit: & singularum tribuũ duces tribunos nominauit. & ipsas tribus in. xxx. partes diuisit: curias dixit quoniam earũ cura respublica sententiam expediebat. & inde lataq̃ab regibus quædam leges Curiatæ denominatæ sunt. Curiaꝝ præfectos curiones dixit: & Curionum decuriones. L. Papirius: qui fuit tempore. Tarquinii superbi latas leges in uolumina redegit. Vnde Iuris ciuilis papyriani nomen deducitur. Rex sacrificiis templis & omni cultui deoꝝ & legibus & moribus præerat magnarũ cãrum iudex: minorum uero cãrum senatum uoluit esse ipse Romulus iudicem.

De Maiestate Regis.

R Omulus ut haberetur honor ac ueneratio regiæ maiestati purpurea usus est ueste. xii. legit qui succinctis uestibus expediti multitudinem uirgis coercerent: Eos a ligandis hominibus: ut. C. Valgius meminit: Lictores appellauit. ut est lictor colliga manus. xii. & hi fasces ante regem ferebãt: ac totidem secures q̃ signa puniendi erant. legit & regii corporis custodes milites. ccc. quos a promptitudine idest celeritate celeres appellauit. & eorum ducẽ tribunũ celeꝝ. Cuius erat secũdus post regem locus. Valerius Antias ait. a primo eorũ duce cui Celer nomen fuit. celeres nominatos. Ii erant equites Romani: q. postea expugnato Trossulo oppidoq̃ tusco. ut Iunius scribit Trossuli dicti sunt. Sella usus est curuli: & locũ eminentẽ in parte fori ædificauit: ubi iura daret.

De Senatoribus.

Enatores a Romulo electi cẽtum aut a nobilitate generis: aut ab ætate: aut a sapiẽtia: ut apud Athenas nomẽ cœpere: idẽ patres: & eoꝝ familia patritia: idẽ multitu-

dinis patroni: idest defensores erat. Hos appellabant peregrini principes in ciuitate. Qui post hos centū senatui a scripti fuere: Patres conscripti appellati sunt. Quod uero ipsi cōstituerent ratum erat: Senatusconsultum dixere. & tunc esse cœpit cum plæbes difficulter conueniret. nā cum a patribus per discordiam secederet: iura sibi constituit q̄ plebiscita uocantur.

De Poteſtate Senatus & plæbis.

REx ad Senatum referebat. Senatus de omni re cognoscebat. & suffragiū ferebat: & quod uisum pluribus fiebat: populus magr̄atū creabat. Leges sciebat: & de bello decernebat

De Interrege.

SPacium temporis a defuncto Rege usq̄ ad creationem sequentis: Interregnum dicebatur: & qui perat cum regia potestate & insignibus Interrexerit.

De Dummuiris.

NVllus Hostilius rex duūuiris potestatem fecit iudicandi de capite. M. Oratii qui solus ex trigeminis bello albano remanserat: & reus accersitus: qd' extra portam Capenam obuiam sororem interfecerat: q̄ maritum suum unū ex Curiatiis cæsis ducendo uictoriam & libertatem populi Romani ægre ferre uidebatur: sed absolutus a populo fuit ꝑpter patris lachrymas. Nam dixerat Tullus: Si prouocarit ꝓuocatione certaret: & hæc fuit prima apud populum ꝓuocatio: & hoc primū de rebus capitalibus iudicium.

De Præfecto urbis.

ROmulus unum elegit: quem urbanis negociis p̄fecit: ut Dionysius ait, hunc p̄fectum urbis fuisse satis cōstat. Lōgo post tpe tantum sibi urbis p̄fectura uendicauit Cæsarum tpibus: ut crimina omnium in urbe cognosceret. & demū cum Cæsares ab urbe abessent: p̄fectus uelut alter Cæsar imperabat: de rebus oibus: q̄ ad urbem pertinebant: censebat.

De Præfecto p̄torio.

PRæfectus p̄torio sub Cæsaribus disciplinæ militari præerat: eius postea auctoritas aucta erga forēses causas. ubi imperium declinare cœpit nomē mutauit magister stabuli dictus cū antea sub regibus tribunus celetum fuit. Et sub dictatore Magister equitum. De Præfecto Annonæ.

Dicunt quidã Annonæ pfecturam habuisse initium. xv. ãno post exactos Reges Appio Claudio Sabino. &. P. Seruilio prisco cons. sed uerius constat anno. xviii. T. Gecanio. P. Minutio cons. quo tempo. e annonæ maxima caritas fuit: missiq; in Siciliam fuere. P. Valerius: &. L. Geganius pro aduehendo frumento. Volunt alii. L. Minitium fuisse primum annonæ pfectum. satisq; constat nõ nisi ex indigentia frumenti hunc magistratũ creari. De Præfecto Vigilum.

Cum urbis ædificia sæpenumero incẽdio flagrarent: Diuus Augustus quinq; cohortes ut inuigilarẽt urbi dispo suit: & singulæ duas regiones custodiebant. tunc. n. erãt regiones. xiiii. iis quinq; cohortibus pérat praefectus uigilum: apud quem cognitio erat omnium scelerum. q noctutno tempore fieri solent pſertim de incendio & latrocinio.

De Præfecto in militia.

Ingulorũ ordinum in militia aliquãdo pfecti creati sunt hoc est quod sæpenumero pfectis alarum & cohortium legimus. hoc scilicet erat uoluntate ducis idest exercitus imperatoris: aut regis. De præfecto legionis.

Præfectus legiõis absentis legati uicem tenebat parebãt ei tribuni hastati: pilani: cẽturiões: & deniq; totus exercitus: arma: equi: uestes: disciplinæ: ius: annona. & ipsi us cura erant puniebat. soluẽbat. eligebatur autem iustus diligẽs sobrius. cui necesse erat & alium titulũ hẽre. ipse etiam erat comes primi ordinis quem primipilũ dicũt. q. c. &. lx. militibus præest. De Praefecto castrorum.

Castrorũ pfecto curæ erat. Castrorũ positio ualli fossæ tentatoria tabernacula tormenta bellica & cætera talia. Item egri & medici is eligebatur pitissimus ut alios edoceret. De Praefecto fabrorũ.

Artifices qui sequebantur castra ut fabri lignarii: carpẽtarii: ferrarii: & cæteri qui ad fabrilia officia deputati erãt: pfecto fabrorũ parebant. is eligebatur idoneus & qui sciret bene castris puidere: & pſertim in expugnatiõe urbiũ subter rancos cuniculos facere & alia similia. De Consulibus.

Pulsis Regibus auctore. L. Iunio Bruto Tribuno celerum consulare imperium factum ẽ cum omni regia potestate

& insignibus. Consules dicti duo a consulendo idest prouidendo creati sunt comitiis centuriatis a praefecto urbis ex commētariis Seruii Tulli: & hi fuere. L. Iunius Brutus: qui Tribunus celerū erat. & L. Tarquinius Collatinus. Anno ab urbe condita ducē tesimo. xliiii. Inde noui consules urbem lustrarūt. & primi iura runt nemine Romae se passuros regnare: & idē fecit populus. Apud eos summa totius iperii erat. hi senatū populūq per accē sos & praecones cogebant: hi exercitus ductabāt. ab eorū magi stratu numerus annorum signabatur. prouinciae cōsulibus de scribebanē: penes quos ut inqt Pōponius: sūmū ius uti esset lege rogatū est. & ne p oīa regiam potestatē sibi uindicarent: lege cautū fuit. ut ab eis prouocatio esset: ne ue possent in caput ciuis Romāi aīaduertere iussu populi. Solū relictū ē illis ut coercere possent: & in uincula publica duci iuberent.

De Dictatore: & magistro equitum.

ANno. xii. ut alii uolūt. viiii. post actos reges. T. Largio
2 Flauio. T. Cloelio Sicelo consf. ut alii scribunt. T. Lar. Flauio: & L. posthumio Cominio cum. xl. latinorum urbes auctore Octauio Mālio coniurassent in romanos. T. Largio a collega Cloelio & a senatu. po. q. Ro. creatus dictator fuit Dictatura summus magistratus fuit: hēbaturq in summo periculo ul timū remediū. ii. secures dictatorē praecedebant. ab eo ad popu lum prouocatio nō erat: & ei capitis aīaduersio data est. Sex mē sibus durabat: designabat sibi dictator magistrum equitum: qui primus fuit Sp. Cassius.

De Quaestoribus.

ROmulus ut li. vii. Iuni. scribit suffragio populi qstores
r bios creauit. alii uolunt Numā Pōpiliū. Sed uerius con stat de Tullo Hostilio. Quaestores ab inquirenda & seruanda publica pecunia dicti sunt. capitalibus rebus praeerant. Ci ues Ro: capite punire iis licebat. prouincias sortiebātur: primū patritii creari. postea indifferenter patritii & plaebei. & Varro sic ait qstores a quaerēdo qui conquirerent publicas pecunias & ma leficia: quae triumuiri capitales nunc conquirunt. & Paedianus ait Senatoris pria administratio erat quaestorem fieri prouincia cu ram gerere pecuniae publicae in diuersos usus erogandae. Corne lius ait Repetita lege curiata a Iunio Bruto post exactos Reges

queæstores duo creati. qui rem militarẽ comitarentur Valerius Potius. & Aemilius Mamercus. Duos deinde addidit. q̃ res ut banas curarent. Mox cum stipendiariæ ꝓuincie fierent duplicatus numerus. post uero Syllæ legem creati. xx.

De Tribuno plæbis.

Nno. xvii. post fugã Tarquinioꝶ Aulo Virginio Mõtano. &. T. Vetusio Geminio cons. plæbes nexu grauata: & sæpenumero decepta seditionem fecit. & tandem Sicinio duce in sacrum montẽ secessit. qui distat ab urbe tribus mil. pas. trans Anienem. Piso auctor est ĩ Auentino secessionem plæbis factam esse. & cum illic plæbes arma non sumpsisset. Mons sacer puratus est. unde nomen mõti impositum fuit. huic Postu: Cominio & Sp. Cassio nouis coss. decernentibus. x. legati eliguntur ad plæbem. quoꝶ primus fuit Menenius Agrippa. qui oratione sua plæbem patribus cõciliauit mẽse septembri petiuit plæbes ex suo corpore magistratum creari. tribunitia ptãs hæc fuit. creati tribubus fuere tribuni quinq̃. L. Brutus. C. Sicinius C. Licinius. P. Licinius. C. Iusilius Ringanus. Quidam duos scripsere. C. Liciniũ & L. Albinum. hæc fuit reip. pestis. hinc ciuile nefas ortum habuit. & quẽadmodum ꝑpter seditionem eẽ cœpit seditiosus magistratus semp fuit cõsulare ius ĩminutũ consulibus tribuni non parent: cum cæteri magistratus pareant. Sacrosanctos enim uoluit suos tribunos uulgus. hi sedebant primi ad limẽ: & acta senatus mõ ꝓbabãt: modo scindebant. Dies uero quo tribuni electi fuere: fuit quarto idus decembris. & in loco ubi castra posuerunt: erecta ara Ioui soluenti metum. Tribuni dicti sunt: ut Pomponius ait: quod tunc in tres partes populus diuisus erat aut a tribuum suffragio: quæ (ut Dionysius ait) tũc quattuor fuere legimus in historiis Diodori Tribunos quattuor creatos. C. Sicinium. L. Metorum. M. Duilium Sp. Attilium Appio Claudio &. T. Curtio coss. & post anno. xxv. Tres tribuni consulari potestate creati. M. Genutio Agrippa: & Curtio Chilone coss. Tribuni fuere. M. Sempronius. L. Attilius Longus. T. Quintius. & post ãnos sex totidem Tribuni creati sub eadẽ potestate Manius Emilianus Mamercus Clulius. L. Quĩtius post quattuor an quattuor creati. M. Minius. Q. Sontius Seruilius prætextatus Cornelius coss. Sequenti anno. iii. M. Fa

bius. M. Fluuius. L. Seruilius & sequenti anno. L. Furius Sp. Pinarius & post annos. vii. quattuor. C. Furius. T. Quintius. M. Postumius a Cornelius. Hos oẽs tribunos consulari potestate fuisse constat.

De Tribunis militum.

Anno fere. lxx. post actos Reges sequẽti anno postq̃ tribunitia potestas cõsulari iure cessit oratiõe Canullei tres e patritiis creati tribuni militares cõsentiente plæbe omnẽ cõsularem auctoritatẽ habuere. & hi fuere. L. Furius L. Cloelius Corinthius A. Sempronius Atratinus sequenti anno. iiii. P. Lucretius. C. Seruilius menenius Agrip. Sp. Veturius. Tertio anno. iiii. A. Sempronius. M. Papirus Q. Fabius Sp. Nautius. iiii. anno duo. P. cornelius. C. Fa. quinto anno. iiii. L. Tube. C. Cornelius. C. Valeri. censo. M. Fabius hi creabantur ex patribus & ex plæbe. vi. anno ius imperii Romani ad consules rediit: qui fuere. M. Cornelius. L. Furius. Officium autẽ tribunorum militũ: ut Marcellus de re militari scribit: erat in castris milites continere: & ad exercitationẽ producere uigilias circuire rei frumentariæ præesse: querelas cõmilitonũ audire: ualitudinarios inspicere. quoniã is qui tali officio præest: & dare & obseruare castrensia oĩa deber. Pædianus ait tribunorum militariũ duo genera primum eorum q Rufulci dicunẽ: & i exercitu creari solẽt Alii sunt comitiati: qui comitiis designantur.

De Aedilibus.

Plæbes ubi e sacro mõte ad urbẽ redit: a patribus impetrauit: ut liceret sibi alios magistratus creare: q tribunorũ ministri essent: qui & ædes sacras & priuatas pcurarẽt & q annonæ præessent. creauit igitur Aediles quattuor: duos q ab solio eburno curules dicti sunt. regiis utebanẽ insignibus. & ornati purpura curam sacrificiorum & ludorum habebant: Scio & a qbusdã scriptũ eẽ ediles duos ex patritiis creatos curules eo tpe quo prius ex plæbe cõsul factus ẽ. Sed credibilius est ut idem itelligant ædiles meminit Dionysius lib. vi. & Alios duos creauit plæbes præpositos annonæ: quos aliq putãt a diuo Iulio constitutos. & nomiatos Cereales ædilium curulium pñas adeo creuit ut ad eos summa rerum & maiestas cõsularis imperii uenerit.

De Censoribus.

Vm censu actus esset: & consules non sufficerent duo c creati fuere: ad quorũ cessionẽ idest arbitriũ conferetur populus & ob id censores appellati: & primi fuerũt. C. Papirius: & Sẽpronius. M. Geganio Macerino &. T. Quintio Capitolino cõss. creabãtur autem quinto quoq anno: quod tẽpus lustrum appellabant. Paedianus Asconius ait censores qn ro quoq anno creati solebant. hic prorsus ciues sic notabantur: ut qui senator esset eiceret senatu. q eques Ro. equum publicũ perderet. qui plaebeius in cẽtum tabulas referretur: & aerarius fieret. ac per hoc nõ esset in albo centuriae suae: sed ad hoc non esset ciuis tantum mõ ut p capite suo tributi noie aera praeberet. Idẽ completo quinquẽnio lustrabant. & taurilia sacrificia de sue oue tauro faciebant ciuium romanoꝝ prius census factus est sub Seruio Tullo. lxxxiiii. militũ. & dcc. scdus census tertio anno post fugã targniorũ. C. Valerio publicola: &. T. Lucretio cõs. Inuẽta pubeꝝ romanoꝝ. c. xxx. milia Tertius census ãno. xii. T. Largio Flauio. Q. Cloelio Sicelo cõs. Idem. T. Largius dictator censum renouauit inuenta pubeꝝ romanoꝝ. C. L. milia & Dcc. anno. xviii. idest. ii. post tribunitiam habitus a consulibus census quartus inuenta ciuium Ro. c. lxi. milia & Dcc. ãno xxxvi. Seruio Seruilio: &. A. Verginio consulibus hitus census inuenta ciuiũ puberũ plura q̃ centũ &. x. milia: & caeterorũ trecenta &. xxx. milia. anno. xxxviii. A. Mãlio: &. L. Furio cõs. habitus census sextus & ciuiũ Ro. incertus numerus. Supra annum. lx. ciuium numero ut diximus creati censores fuere.

De Decemuiris.

Nno ab urbe cõdita. ccc. viii. decemuiri pro consulibus creati sunt: &. iii. anno depositi libidine Appii claudii: q Virginiã stuprauit. decemuiri hi fuerũt Appius Claudius Regilianus. T. Genutius. P. Sextius Sp. Venturius. C. Iulius. A. manilius. C. Sulpitius. P. Curiatius. T. Romulus. Sp. Postumius Caluinus: hi ex athenis leges tulerunt in. x. tabulis Datũq est eis ius summũ: a quibus puocatio non erat: & datũ etiam uti leges corrigerent: & interpretarentᷓ. sequenti ãno duas tabulas addiderũt: & inde appellatae leges. xii. tabularũ: qdã uolũt nõ eburnis sed aeneis tabulis impressas leges p rostris positas. Quaꝝ ferẽdaꝝ auctorẽ fuisse. x. uiris Hermodoꝝ ephesiũ

exulantem in Italia scribũt: ut Pōponius refert. Doynisius pro Curiatio Oratium dicit. sequẽti anno. x. uiri rursus creati Appius Claudius. Q. Fab us Vibolanus. M. Cornelius Malugincsis. M. Seruilius. L. Minutius. T. Atronius Merenda Manilius Roboleus. Q. Apirclius Ceso Dralius Sp. Oppius cor. apud Diodoꝝ sunt. C. Serg. & P. Manius. Tertio anno idem præfuere neqꝫ senatu: neqꝫ plæbe suffragia dante. & iō ui magistratum obtinuerẽt.

De Proconsulibus.

Osthũio Albo & S. Fusco cōsſ. bello infœliciter cōtra equos gesto ꝓconſ. creatus est. T. Q uintius: & is prius in eo magistratus fuit. Eũ sex lictores præcedebãt. Cætera oĩa habebat uti consules & inde statutũ est: ut qui consules uno anno fuissent: sequenti ꝓconsules essent. deinde proconsules ad ꝓuincias mittebantur. & singuli singulos legatos hẽbant qui administrationi ꝑstarent auxilium ꝓconſ. ꝑtãtem exercet in ea ꝓuincia tm̃ quæ ei tradita est uel decreta: nisi uocaretur in iurisditionem uoluntariã. Apud ꝓconsulem ut Martianus ait. Seruorũ manumissio fieri poterat: & adoptio. Apud ꝓconsulis legatum nemo manumittere pōt. Sub Cæsaribus distinctæ prouinciæ. Nam consulares sub senatu Po. Q. Ro. erant: proconsulares sub imperatoribus.

De Prætoribus & x. uiris: & curatoribus uiaꝝ: & Triũuiris & v. uiris: & c. uiris.

O tempore quo pertinacia tribunorũ plæbis q̃ Romæ sine consulibus quinqꝫ annis ꝑfuere. L. Sestius ex plæbe consul creatus esset patres ꝑturam nouũ magistratum. Sp. Furio Camillo. M. filio dederũt hic primus ꝑtor urbanus fuit a præessendo prætor nominatus est. Prætoris insignia sella curulis: trabea lictores sex: & cætera consulum insignia. Pomponius in hæc uerba ait. Cũqꝫ consules auocarentur bellis/ finitimis: neqꝫ esset qui in ciuitate ius reddere posset: factũ est ut prætor quoqꝫ crearetur: qui Vrbanus appellatus est. eo quod i urbe ius redderet. Post aliquot deinde annos nō sufficiente eo prætore: ꝙ multa turba etiam peregrinorũ in ciuitatẽ uenirer. creatus est & alius prætor. qui peregrinus est appellatus. ab eo ꝙ plerũque inter peregrinos ius dicebat. Deinde cum esset necessarius

magistratus qui hastæ præesset.x.uirilitibus iudicandis consti-
tuti sunt. Eodem tpe constituti sunt.iiii.uiri: qui curam uiarꝫ ha
berent. Et tres uiri monetales æris argẽti auri flatores: & tres ui
ri capitales: qui carceris custodiam hẽrent: ut aiaducrti oporte-
ret interuentu eoꝝ fieret. Et qa magistratibus uespertinis tpibus
in publicũ esse inconueniens erat: Quinqꝫ uiri cõstituti sunt cis
Tiberim & ultra Tiberim: q possent pto magistratibus fungi.
Deinde ptores creati sunt numero capraꝫ puinciarum: qui par
tim urbanis rebus: partim puincialibus pessent. Deinde Corne
lius Sylla qões publicas cõstituit ueluti de falso: de parricidio:
de sicariis. & ptores.iiii.adiecit. Ab honore qui ptoræ habebat
lus honorarium appellatum quæ ptoꝝ edicta erant. honoratus
dictus.

De Procuratore Cæsaris.

Procuratori Cæsaris ois res familiaris cõmissa erat: etiã
quicqd is egisset ratum erat apud Cæsarẽ: & penes hũc
magna erat auctoritas.

De Iurisperitis.

P. Papyrius primus apud Romãus regias leges in unũ
contulit. Ad hoc Appius Claudius Regilianus.x.uir:
cuius maximũ consilium in.xii.tabulis cõscribendis fu
it. Post hunc eiusdem familiæ Appius Claudius Cẽtumanus: q
uiam Appiam strauit: & aquam claudiam iduxit. & de Pyrrho
in urbem nõ recipiendo sniam tulit. actiões scripsit: & primum
de usurpatióibus qui liber nõ extat. Idem. R. litterã inuenit: un
Valesi Valerii & Fusii Furii dicti sũt. Fuit post hos maxima: sci
entiæ Symphronius cognomento Cata. Deinde. C. Scipio Na
sica optimus a senatu iudicatus: cui publice domus in sacra uia
data est: quo facilius consuli posset. Deinde. Q. Mutius: qui
ad Carthaginenses missus est legatus cũ essent duæ tesseræ po-
sitæ una pacis: altera belli arbitrio sibi dato utrũ uellet referret:
Romam utrãqꝫ sustulit. & ait Carthaginẽses petere debere utꝫ
mall nt acciperc. post hos fuit Tiberius Coruncanus: qui pri-
mus profiteri cœpit: cuius tamen scriptũ nullum extat. Deinde
Sex. Elius & frater eius. P. Elius ambo cõsules Ennius Sex. Eli
um Catũ appellat. Deide Cato portiæ familiæ princeps Tuscu
lo genitus: cuius libri extant. Postea. P. Mutius: &. L. Brutus:
&. P. Manilius ius ciuile fundauerunt. Ex his Mutius consularis
fuit: &.x. libros reliquit Brutus ptorius. vii. Manilius cõsularis

inuentor R. literæ.

B

& põtifex maximus tris. Ab his profecti sunt. P. Rutulius Rufus consul Romæ & Asie pcos: & P. Verginius: & Q. Tubero ille stoicus Pãsæ auditor & cõsul: & Sex. Põpeius. Cn. Põpeii patruus. Eode tépore Cælius ãtipater: qui plus eloquentiæ q̃ scientiæ iuris operã perdii. & L. Crassus Mutianus. P. Muti frater: quem Cicero iuris cõsultorũ disertissimũ dicit. Post hos Q. Mutius. P. filius põt. Max. ius ciuile redegit ĩ libros. xviii. Mutii auditores fuerũt cõplures: sed præcipuæ auctoritatis Aqlius Gallus, Lucilius Balbus & Sex. Papirius. Dehic Seruius Sulpitius: qui in causis orãdis post. M. Tulliũ primũ optinuit locũ reprehẽsus a. Q. Mutio: qđ ius non intelligeret: iuri operã dedit Sub Lucilio Balbo & Aquilio Gallo Seruius cũ ĩ legatiõe pisset po. Ro. statuã ei pro rostris erexit: quæ hodie extat in foro Augusti. reliqt cẽtũ. lxxx. libros de iure ciuili. Seruii disciplina manauerũt Alphẽus Varus. C. Flauius. A. Ofilius Titius Celsus Aufidius Cura aufidius Mamusa Flauius priscus: G. Atteius Antistius Labeo p̃nus. P. Celsus. Libri digesti fuerũt ab Aufidio Mamusa. Ex his Alphonus cõsul fuit & Ofilius. Eq. ordinis q edictũ p̃toris diligẽter primus cõposuit. Fuit eodẽ tempe, Trebatius Cor. Maximi auditor A Casellius. Q. Mutius Volusi auditor Quæstorius. cõsulatũ enim renuit offerẽte Augusto. Ex his Trebatius perito casellius eloquẽtior: O[illegible]lius utroq̃ doctior. Deinde Elius Tubero. q postq̃ accusauit. Q[illegible]igariũ: nec obtinuit apud. C. Cæsarem: a causis agẽdis ad ius ciuile transiit Cicero Ligariũ defẽdit oratiõe satis pulcherrimã. post hũc Attelus Capito: qui cõsul, fuit Ofilii imitator ãnũ sic diuisit ut Romæ. vi. mensibus cũ studiosis esset: & totidẽ ĩ recessu ĩ cõscribẽdis libris. iõ reliqt uolumina. xl. Labeo ingenii q̃litate & fiducia doctrine. q etiã p̃cæteris opã philosophie, dederat. plurima inuocare ĩstituit. Atteio Capitoni Massurius Sabinus successit. Labeoni Nerua: q fuit Cæsari familiarissimus. Massurius Sabinus eques Ro. publice prius scripsit. Hoc beneficiũ a Tiberio Cæsare dari cœpit. Nã ãte tempora Augusti publice respõdendi ius a principe nõ dabatur. Sed q fiduciã suorũ studiorꝝ hẽbant consu[l]tibus respondebãt. neq̃ responsa utiq̃ signata dabant. Sed pleriq̃ iudicibus ipsi scribebant. aut testabant q illos consulebant prius diuus Augustus ut maior iuris auctoritas haberet. consti

tuit ut ex auctoritate cuius responderet. & ex illo tempore peti hoc p̄ beneficio cœpit. & ideo optimus priceps Hadrianus cum ab eo uiri ꝓtorii peterent. ut sibi liceret rn̄dere. Respōdit eis hoc nō peti: sed ꝓstari solere. & iō si quis fiduciam sui haberet. delectari se populo ad rn̄dendum se ꝓstaret. Igitur Sabino cōcessum est a Tiberio Cæsare: ut populo rn̄deret. Cui cū amplæ facultates nō essent. a suis auditoribus sustentatus est. Sabino successit Cassius longinus natus ex filia Tuberonis. quæ fuit neptis Seruii Sulpitii. is & consul fuit cū Cratino sub Tiberio. a quo propter auctoritatē ciuitate pulsus fuit. & ab Imp. Vespasiano reuocatus diē obiit. Neruæ successit Proculus fuit & eo tp̄e & Nerua alius. & alius Longius eques Ro. & ꝓrorius. Sed p̄culi auctoritas maior fuit. nā & qui successere partim p̄culani. partim Cassiani appellati sunt. q̄ origoa Capitone & Labeone cœperat. Cassio Celius Sabinus successit. q̄ plurimū sub Vespasiano potuit. Proculo successit Pegasus q̄ sub Vespasiāo ꝓfectus urbis fuit. Celio Sabino Priscus Iabolenus. Pegaso celsus celso patri. celsus filius. & Priscus Neratius. qui utriq̄ consules fuerunt. Iabdeno Prisco Eburnius Valēs. & Tusciāus. Itē & Salinus iulianus.

Pomponii Læti de Sacerdotiis. & primo de prima religione apud Latinos.

Aunus antiq̄ssimus omniū regū in lario fuit. A boriginibus iperauit. homines more ferrarum uiuētes in mitiorē uitā r̄degit. Lucos sacrauit. locis & urbibus nomina dedit ædificia erexit. templa edificauit. quæ iō a Fauno fana dicunt̄ q̄ pontifices sacrando illic fant̄. Faunus in latio cultū deorum instituisse fert̄. Quidā scribunt ante Faunū imperasse Ianū. & cultū deoꝝ demōstrasse. Fauni soror Fatua uaticiatrix. ab ea uates Fatuarii dicitur. hæc traditur mulierum castissima. ideo cā Romani bonam deam appellauere cuius tēplū est in saxo Auentini montis unde ingressus uiroꝝ ꝓhibetur & ei sœmine tantū sacrificāt: De Lupercis.

Vpcalia sacrificia ad expiādos manes fiebāt. Græce Lycea dicta a pāc lycæo numie arcadico. quē Romāi uocāt Inuū & idē putatē cē fauno. iiceo sacrificat̄ i spelūca q̄ sb pallatio mōte ē Mēsis quo hec sacra fiūt Februario a februādo. i. purgādo dr̄ &

dies lupcaliorum februara. Euāder ex Arcadia hoc solenne in
latium tulit: & instituisse fertur: ut nudi iuuenes lycæū pana ue
nerātes per lusum atq lasciuiā currerent. hoc primū ludricū. i.
Lupercal Romu. accepit: dictū uidetur a lyceo: quia lycos est: i
de Lupcal. Scribunt aliqui a lupa nutrice Romuli ac remi. Nam
ab eo loco solenne incipit ubi lupa lac uagieriti. præbuit: aut a ca
pris ut sit luere. i. purgare per capras. capræ in eo sacrificio ma-
ctatur: aut q pan lupos arceat. Traditur & alia causa quare nu-
di lupci. Aut qd' Faunus per uestes ab Hercule delusus fuerit: &
meminit Ouidius. Aut qd' cæso Amulio Romu. ac Re. fœda
ti uult is sanguie nudatis gladiis & uestibus succincti ab alba usq
ad ficū Ruminalē cucurrerūt. Vnde seruat in lupcalibus. nobi-
les adolescentes faciē sanguie sibi fœdant: & alii accurrunt cum
lana lacte madida tabum abstergētes. Aut q cū Romu. in palæ
stra esset nudus latrones in secutus fuerit: & uotum pāni lycæo
fecerit. Sed ego uerius puto uel a Lycæo uel a lupa. Ideo Roma
ni in lupercalibus canē imolant: quoniā naturaliter canis lupius
aduersatur: ob qd' Romulus lupæ nutrici gratias habere uidetur
Lupci tergora capris eripiunt: & succincti discurrunt circum anti
quū opidum. i. palatium. Occurrētes coriis uerberant. Fœmīe
ultro obuiam occurrunt facilē partū sperantes.

De potitiis: & Pinariis.

Ictor Hercules cæso Gerione Chrysauri filio in eritra:
q est insula oceani Hispāi abacto nitidaq boū armēto i
latium uenit. & prope ryberi loco herbido pcubuit: ut læto pa-
bulo reficeret boues. Cacus latrōum prīceps eximias boues du
as caudis i speluncam traxit: Hercules sōno excitus lustrato gre
ge cum partem abesse numero sensit oīa circuit. aduersa uesti-
gia comperit. confusus nouitate rei ex loco infesto aggere armē
tum cœpit. Cū actæ boues desiderio relictarū mugissent: reddi-
ta fuit e spelunca uox: quæ Herculē cōuertit. īuenta fraude Ca
cū neci dedit. Cōcursus trepidantiū pastorq aduenā reū cædis fa
ciunt apud Euādrum: qui miraculo. litteraq inter rudes artium
hoies ea loca tum regebat. Is ītuēs habitū formamq uiri rogat
Qui uir esset. ubi nomen patrēq ac patriā accepit: qa sic Car-
mētis mater eius uaticinata fuerat extpalē arā Herculi erexit: Iu
uencū indomitū mactauit, inde seruatū est ut quot ānis romani

louem indomitũ Herculi imolet. & Hercules epulũ populo de t. sacrũ fieri uoluit a potitiis & pinariis. quæ tum familie ma- imæ inclytæ ea loca incolebant. forte euenit ut potitii præsto ſent: hiſq; extra apponerentur: & pinarii quia tardi fuere extis desis ad cæterã uenirent dapẽ. Potitii ab Euandro edocti anti- stites sacri eius diu fuerũt: postea cũ interiiſſent empti de publi- co serui officium exercuerũt. ara ab Euandro erecta: cui Hercu- les decimas soluit maxima uocatur: & ꝓxia est foro boario: ubi ex uoto decimæ fiunt. tradunt qui uelit diues fieri Herculi deci- mas soluat: hinc opes. M. Luculli factæ memorantẽ & ipse Her cules thesaurorũ decus putatur.

De fratribus Arualibus: qui primi fuerũt filii Laurentiæ.

Maſſurius Sabi. qui tpe Augusti fuit. xii. suscepisse libe ros Accã Laurentiã scribit: ex quibus cũ unũ exuluiſſet: grauiter indoluit Romulus: in demortui locũ se dedit: & ita nu tricem pientiſſime consolatus est. Ab hoc numero duodenario aruorũ sacerdotes. xii. esse uoluit. & ut Plinius ait se inter libe- ros Accæ Laurentiæ fratrem duodecimũ appellauit. Fratres ar uales hi noĩati sunt: q sacra publica faciunt: ꝑpterea ut fruges fe rant arua: a ferendo igitur & aruis: ut Varro scribit: frẽs aruales dicti sunt. Laurẽtiam in eo sacerdotio dediſſe Romulo spiceam coronã pro religioſiſſimo insigni: quæ uitta alba colligaretur & item Plinius ait.

De Auguribus.

Vgurandi ars antiquiſſima a chaldæis ad græcos apud quos Amphiaraus: Mopsus: & Calchas ſũmi augures habiti sunt agræcis ad extruscos uenit: ab etruscis ad lati nos: & ipse romanorũ pater Romulus augur fuit: & iõ instituit magistratus auguriis confirmari. & posteri nõ nisi augurio iubẽ re res incohabant. locus augurii templum erat. augur uersus ori entẽ sedebat: capite uelato litũ dextra tenens manu: idest curuũ baculum: quo in cælo regiones diuidit: & q̃ augur a ueniũt præ dicit si leua fuerint: qa aliena pre septentrio est felicia ꝓnunciat: ps illa orbis pp altitudinẽ ꝓspera putaẽ: & a dextra pte meridies qa depreſſus ẽ infelix. Dionysius meminit antiquã augurãdi ob seruationẽ fuiſſe ẽt aboriginũ. Nã Ascanius prius q̃ aciẽ contra Mezẽtiũ educeret: auguriũ captauit: & ubi micare a sinistris ful gur cõspexit: pugnauit: & uictor fuit: tãtaq; ueneratio & utilitas

Inde fuit: ut collegiũ augurũ cõstitutũ sit: & primũ tres augures fuere a tribus tribubus. sic instituisse Romulũ tradit Dionysius Inde quattuor creati. Tandẽ plæbe p tribunos id petẽte: quinq̃ plæbei augures quattuor patritiis adiuncti fuere: & sic numerus nouem augur manfit.

De Vestalibus.

Vestalem ignem cũ peantibus Aeneas e troia in Latium tulit: cõdito lauio Vestæ ædem sacrauit: postea Asca. cõdita alba templũ Vestæ ædificauit ĩ mõtis albani pte cui suberat lucus: in quo Ilia Romuli mater a Marte cõpressa fuit. Vestæ ministræ uirginitatẽ seruabãt. Mos latinis fuit genero sas & castas uirgines legi. post multos annos Romulus castissimas sacror cerimonias cõstituit. & ut Varro tradit: sacerdotes Lx. qui publica sacra facerent. p tribus & curias creauit a uirtute & generis nobilitate. Inopes & aliqua pte corporis debiles sacer dotes fieri uetuit. & in curiis singulis Vesta q̃dam cõis erat. Tẽplum Vestæ Romulus condidit: & uirgines legit. Sed frequens opinio Numã põpiliũ asserit. Credibile est Romulum: qui in oĩbus curiis Vestã esse uoluit separatim non posuisse. rotunda effigie templũ est inter capitoliũ & palatiũ in eo seruabatur ppetuus ignis: quia Vesta nihil aliud est q̃ purus ignis. Sunt qui dicãt alia q̃dam archana in eo templo seruari etiã pontificibus & uirginibus ignota. Quidam duo dolia nõ magna alter clausum alterũ aptũ: in quo nihil ẽ. Quidã aiunt a uirginibus palladiũ seruari cælo lapsum in troia. primæ uirgines a Numa electæ quattuor fuere: Gegania: Berenia: Camilla: Tarpeia. Duæ aliæ a Seruio Tullo additæ. Castitas uirginibus terminata ẽ in. xxx. ãnos. x. primis discit uirgo. totidẽ ministra ẽ. in reliquis docet. post. xxx. annos nubẽdi ptãs rei fit. prima q̃ capta fuit Amata traditur: iõ cũ capitur uirgo hoc nomẽ ei ĩponitur: capitur a põtifice nõ minor annis. vi. & nõ maior. x. & q̃ non sit patrima & matrima: neue lingua sensu auriũ diminuta: alia ue corpis labe: neq̃ filia serui neq̃ eius qui domiciliũ in italia non hẽret. Vestalis si petulanter deliqsset: uerberabant̃ a pontifice. si incesta fuisset: hoc mõ pœnas luebat. Vincta efferebat̃ in sandapila p mediũ forũ usq̃ ad portã collinã: ibi tumulus ĩ pudicarũ uestaliũ ĩter muros iminet: in quo est pua cauerna subterranea: ad quam per foramẽ scalis descendit̃: in qua ẽ stratus lectulus: & lucerna ardens, & panis lac oleũ ne fame interear. Deponit̃ hic uestalis

soluit uinclis. capite uelato in supplicium ducitur. pontifex cum arcana quędam pronunciauit. cum sacerdotibus terga uertit: & statim impudica uestalis i cauernam demittit: inde fossa tellure repletur usque ad opculum. ea die silentium & mœstitia in tota urbe est.

De Flaminibus.

Dialem & martialem flaminem Romulus istituit: Numa quirinalem addidit. Varro asserit Numam pompilium flamines singulis diis fecisse: & ab eis nomina dedisse: hic resp. hominibus i cælum relatis flamies decreuit. Dicti autem flamies sunt ex gestatione pileorum quasi pileamines. Quidam aiunt ab infulis: quas flamme uocant. eorum ministri Flaminii dicti: & ministræ flainule. Sed rerum omnium sacrarum administri Camilli dicebantur. flamines non poterant nisi singuli singulis diis attribui: & nephas sine pileo erat egredi domum.

De Saliis.

Salios. xii. Marti grauido legit Numa dicti a saltando quod facere incomicinis quot annis et solent & debent uersicoloribus tunicis ornati per urbem tripudiant succincti æneis balthcis. Togas fibulis nectunt: quas trabeas uocant. gestant in capite pileos: quos uocant apices. gladio accingunt dextra lanceam aut uirgam ferunt: leuathratiam pelram. cælestia. sunt arma: Ancile uocant: idest circum excisum. id ferunt cælo lapsum in regiam Numæ anno. viii. regni eius. Lege cautum erat ut Salii liberi essent & indigene & quorum uterque parens uiueret: & cuiuscumque fortunæ pauperes an diuites quidam Salios appellatos putant a uiro Samothrace seu mantineo nomine Salio: qui saltationem in armis iuenit. Traditur Tullus Hostilius duplicasse numerum Saliorum.

De Fecialibus: et Patre patrato.

Fetiales dicti quod fidei publice iter populos præerant nam per hos fiebat ut iustum cociperetur bellum: et ut fœdere fides pacis constitueretur. eos istituisse dicitur Numa: cum idicendum esset bellum fidenatibus. hi mittebantur priusque cociperetur bellum ad res repetendas: & si non ipetrabant bellum idicebant. Fœcialium unus qui patrem patratum faciebat ex ipsis fœcialibus electum sacris uestibus ornatus ad auctores iniuriarum procedebat. priusque urbem intraret: Ianitorem uel alium qui obuiam fuisset alloquebatur quibusdam imprecationibus: ide in forum pergit: illic differit qua causa uenerit ipse ad consultandum dat. xxx. dierum si per hos dies res infecta maneret:

diis cælestibus manibusq; inuocatis abit. & ad senatum refert: & ubi in senatu q᷑ iustum piũq; esse actum erat fecialis bellum indicebat. fecialiũ sacra nefas uiolare erat nã Fabius cũ ea uiolasset: urbs. Ro. a Gallis senonibus euersa fuit. Dicũtur fœciales a fœdere faciẽdo seu feriẽdo. Pater patratus a patrãdo idest sanciẽdo fœdere: quidã a fœcialibus creabaẽ qui tantum ĩ fœdere sanciendo præerat nt̃ quidam scribunt:

De Pontificibus.

POntifices e patribus legit Numa. & ex iis pontificẽ maximũ fecit Martium Martii. F. & ipsius Numæ generũ: cuius scitis omnia publica priuataq; sacra subiecit: ut esset quo consultũ plæbes ueniret & idem nec cælestes modo cerimonias. sed & iusta funebria & prodigia quomodo susciperentur. & curarentur defuncto pontifice max. alius eligebatur nõ a populo sed ab ipsis pontificibus Appellati sunt: ut Varro scribit. & Dionysius a ponte sublitio. quẽ reficiebãt. quare uideñ a Numa nõ põtifices sed sacerdotũ prĩcipes noĩati. & ide regnãte Anco. Mar. q̃n sublitius põs factus fuit a põte pontifices appellati. & ideo sacra ab eis trans Tiberim non mediocritu ad pontem fiunt. Scæuola pon. max. d cebat pontifices dici a posse & facere. Quidam scribunt ab eo q̃ potentia sacra perficiant.

De Rege Sacrificulo.

p OStquam Romani iam liberi extincto regio nomine consules crearunt: necubi desideriũ regis esset propter/q̃dam sacra publica quæ reges faciebant: Regem sacrificulum constituerunt. & e patribus elegerunt. C. Manium Papyrium. & id sacerdorium pontifici subiecere. ne nouæ libertati additus nomini honos officeret. is Papyrius quietis studiosissimus fuit. idẽ fuisse memoratur qui leges Numæ ab Anco Martio in tabulis quernis inscripras rursus in publicum traduxit.

De Gallis matris deum.

GAllis sacerdotes Cibelis matris deũ sunt & semimares idest castrati: ab eo q̃ dea puerum phrygium amauit Atym: cui præcepisse dicitur ne concumberet. ille cum Pagaratide nympha coiuit sub arbore. Cybele excisa arbore uicta est. puer ad dindyma aufugit & uirilitatẽ sibi ãputauit: ideo Gybele castratos sacerdotes hẽre mauult. Acd'o bello punico

Romam ēt deportatus ē sacer lapis: quem matrē deum incolæ dicebant: per legatos tres. M. Valeriū. L. Eminium. & C. Cecilīū Galbā: & quæstores duos Cn. Tremelliū Flaceū: & M. Valeriū Falconē receptaq; fuit dea romæ a sapientissimo hoīe P. Scipione Nassica qui a senatu in tota ciuitate uir optimus iudicatus fuit: & qđ magis admirabile ē adolescens erat. galli dicti sunt a Gallo flumine phrygiæ. testes samia testa sibi amputant. Rhea noīatur Cybele a monte Cybelo: q̄ est pars montis dindymi.

De Duūuiris & .x. uiris sacrorū.

Vumuiri a Tarquinio supbo instituti fuerūt: qui soli inspicerēt libros Sibyllinos: deinde cum plæbes creari ex suis instaret ex plebeis patritii creati .x. & inde .xv. q li bros inspicerent: sic & duūuiris ad .x. uiros & .xv. uiros res deuenit: & aliquando data cura corrigendorū fastorū fuit. Hi sebruarium qui ultimus erat post Ianuarium posuerunt.

De Epulonibus.

Veteres pontifices (ut ait Cicero) ꝑpter multitudinē sacrificiorū tres epulones esse uoluerunt: ut ludorū epulare sacrificiū facerent. id sacerdotiū antiquū fuisse cōstat. sed de ætate nōdum legimus. numerus auctus fuit. Duo additi: & quinq; fuere epulones: & postea theatraliū ludorū atq; circēsiū ambitiōe septem fuisse Epulones legūtur.

De Titiis Sodalibus.

Sodales Titii sacerdotes extra urbē habitabāt: & in tugu riis certa auguria seruabāt: qm̄ ad id deputati a pontificibus erāt. nomen inditum est ab auibus.

Pomponii læti de legibus libellus.

Ius pluribus modis dr̄. Naturale qđ ē cōe oībus aīalibꝰ. Ius gentiū quo gentes hūanæ utūtur: Ius ciuile qđ ex legibus plebiscitis: senatuscōsultis: decretis pricipū: & auctoritate prudētiū uenit. Ius publicū ī sacerdotibus & Magistratibus cōsistit Ius priuatū ad singulorū utilitatē. Ius ēt dr̄ locus in quo ius reddit ut meminit Paulus de lege & de legis origīe. lex ut chrisip. diffinit ē diuinarū & humanarū rerū noticia lex dr̄ rogatio & obnunciatio. Lex donū ē dei: dogma hoīum sapiētū: coertio uolūtatis. Legis uirtus ē ipare: uetare pūire: ꝑmittere. Lex est æternū quoddā. qđ uniuersum mundū regit impandi ꝓhibēdiq; sapientia. ex hac lege lex nostra ē rō mēsq; sapiētis equalis

dei est lex: constatq ad salutē ciuiū ciuitatūq incolumitatē: ui-
tāq oium quietā & beatā. Igitur ubi lex non ē: quies & beatitu-
do non ē. & apud illos antiquissimos mos sapientū lex erat: id
erat qm antiqtas proxime accedebat ad deū. Lex magistratibus
præest. & magistratus populo. Optime putat Cicero magistra
tum esse legē loquentē. Imperādi & obtempandi modus debet
esse. Nam & q bene īperauerit: aliqn obtēperet necesse est. & ip
si mortales non solū obtempare & obedire magistratibus debēt
sed eos colere: atq diligere. Potestas ē facultas a populo seu pri
cipe publi. data. Magistratus dici cœptus est cū a populo creatus
fuit magister populi idest dictator. Prima fertur Ceres dedisse le
ges mortalibus: postea ipsi sapientes. Phoroneus argiuis dedit.
Moyses cælo lapsas hebræis: egiptiis Mercurius: Draco & So-
lon Atheniensibus: Minos cretensibus: Lycurgus Lacedæmo-
niis: Turiis Charundas: Romanis Romulus.

Llia & fusia lege resistebatur perniciosis legibus in ciuita-
te: quæ iō erant ꝓpugnacula & muri ocii & trāquillitatis
Sed Clodius. tr. pl. L. pisone: & A. Gabino coss. iiii. leges tulit
ex iis sc̄da fuit: neqs per eos dies qbus cū populo agi liceret: de
cælo seruaret: & quarta cauebatur: nequem cēsores in senatu le-
gendo p̄terirent: ne ue quē ignominia afficerent: nisi q apud eos
accusatos & utriusq censoris snīa dānatus esset: ac lege diminu-
ta est censura: q̄ est magistra uitæ & modestiæ.

Aurelia lege cōmunicata sunt iudicia senatui eqtibusq ro. &
tribunis ærariis: eā tulit Aurelius Cotta p̄tor.

De lege Acilia Manius Acilius Glabrio legē tulit de pecuniis
repetūdis: in qua ne cōpendinari quidē reum sinit. L. Piso prius
tulit legē d̄ pecūiis repetūdis. De Annonia lege Clo. Tr. pl.

De Annona legē tulit ut frumentū qd' antea senis æris ac triē
tibus in singulos modios dabatur: gratis daretur. De Anna-
tia lege ea lex ānorū modū finit: qbus magr̄atus capiēdi ptās sit

De Aterma lege Hæc lex cū mos priscus fuisset irrogandæ
multæ per magistratus ouis aut bouis nomine ouis ære dēo bos
ære cētento diffiniuit. De aquilia. L.

Quilia Lex ab Aqlio lata de dolo malo de fraude de de-
ceptione de simulrate. Cincius legem tulit qua cauetur
antiquitus nequis ob causam orandā domū pecuniā ut accipet.

Calpurnia lege pecuniaria pena inter alias pœnas adiecta fuit L. Calpurnius piso eam tulit. Cornelia lege cauetur nequis legatis exterrarū nationum pecuniā expensam ferret. A. Cornelius cos. tulit & idem aliā tulit: Nequis in senatu legibus soluere tur: nisi ducenti affuissent: neqꝫ cū solutus esset intercederet: cū ea de re ad populū ferret. Tulit idē Cornelius ut p̄tores edictis suis ius dicerent. lex est a Cornelio quodā lata ut hoies qui parricidii causa telo accincti sint: gladio persequantur.

A Cassio Longino lex lata est cassia: qua populus per tabellam suffragia ferret.

C. Mario. C. Flacco cos. alia ab eodē lata: ut ille quē populus dānasset: cui ue impium abrogasset: in senatu non esset.

Fabia lex a Fabio lata: aqua adiecta pena est illis qui deducūt & sectantur candidatos in comitia.

Frumentaria lex a Sempronio Graccho lata est: q̄ frumentū e publico destribueretur Po. Ro.

Lege falcidia a falcidio lata cauetur ne plus dodrante legare liceret propterea quod multi hereditatem recusabant.

Flauius legē tulit de plagiatiis. Cū qui dolo seruum aut pecus a dn̄o & filiū a patre subtrahit. . Gabinius legē tulit qua bellū Cn. Pōpeio magno cōtra pyratas datū est contra. C. Trebelli Tr. pl. intercessioi . Iunius Siluius coss. cū Q. cecilio Metel legē tulit bello cimbrico: qđ diu praue & infeliciter gestū est pp diminuta militæ stipendia.

Iulia lege puniūtur adulteri. idē Iulius Cæsar legē tulit de peculatu in eos q̄ remp. uel sacra furati sunt: uel furātibus auxiliati sint: uel furta scičtes suscepērūt. Cū adolescentes in cōrractibus circūueniri solerēt. Q. Lectorius pœnā de p̄toribus adiecit.

P. Licinius Crassus orator & .Q. Mutius Sceuola pon. max legē tulerēt de regūdis ciuibus ut i suæ qsqꝫ ius ciuitatis redigerēt.

Cum multi Itali cupiditate ciuitatis Ro. tenerentur L.

Manilius legē tulit ut q̄ñ res a nobilibus aduersæ gestæ fuerāt illi ad magiratus gerēdos admitterēt. quoꝝ maiores i Romana republica magr̄atū nō exercuissent. huiusmōi aūt noui appellāt

Otho. Tr. pl. legem tulit nequis cum ordine equi in spectaculis sederet. nisi sestertia quadraginta possideret. quod si contingeret: quisquis esset siue ingenuus siue libertus inter equites

spectare liceret in gradu .xiiii. M. oppius legem tulit ne super fluo ornatu mulieres romanæ uterentur: neue pilentis idest rhe dis pensilibus uterentur: neue plus uncia i auribus appenderēt.

Q. Hirtensius legem tulit ut eo iure quo populus statuisset: & omnes quirites tenerentur.

C. Pompeius Strabo lata lege ueteribus incolis trāspadanis: ius latii dedit: quod cæteræ coloniæ latine habebant: ut peten-di magistratus & ciuitatis ro. ius adipiscerentur.

Cn. Pompeius magnus legem tulit ut quæstor suffragio po-puli ex his qui consules fuerant crearetur. idem Pompeius legē tulit: q asperrima pœna parricidas afficit. Si quis parentis filii sa ta pparauerit: clam & palā insutus culeo cū cane & gallo gallina ceo: & uipera: & simia in mare aut in flumen proiceretur.

Lege Papia phibentur peregrini uti urbe ro. M. Plocius Sil. Tr. pl. Cn. Pompeio Strabōe & L. portio Catone coss. legem tulit ut singulæ tribus qui nos denos ex eo numero suffragio cre arent: qui eo anno iudicarent. L. Rosius Otho. cos. legem tulit ut in theatro equitibus. ro. ordines. xxiiii. spectādi grā darētur.

Sat vra lex est q uno rogatu multa & uaria comprehendit.

P. Scātius legem tulit q puerorum cōcubito res graui supplicio afficiūtur. Lege tutelari cauetur: ne quis tutor per similationem pupillū fraudet. Q. Varius Tr. pl. legem tulit ut quæreretur de his: quorum ope consilione socii po. ro. arma sumpsissent.

Voconius legem tulit ne quis census hoc est pecuniosus hære dem unicam relinqueret filiā. erat aūt census ille qui. C. milia i psessiōe detulisset. Valerius Publicola legē tulit: ut nulli ma gistratui liceret corpus romani ciuis indicta causa condemnare liceretque damnatis ad populum prouocare. Hæc habui. M. Pantagathe q de magistratibus: & sacerdotiis: & legibus cō-pendiose scriberē. ut ex eo cōpendio aliqua ad nostros utilitas p ueniat. & ita depinxisse opinor: ut ante oculos uelut i tabella po suerim. Scribant alii diffusius. Pōponio satis ē placere suis. Va:

FINIS

Pomponii Læti de Romanorum Magistratibus, Sacerdotiis, Iu-ris, peritis & Legibus Ad Pantagathū.